

Onderwerp
Inzet Programmatische Aanpak Grote Wateren

Kern mededeling:

Uw Staten te informeren over de brief die de ministers van I&W en LNV hebben gestuurd op 17 juli 2019 aan alle betrokken provincies en waterschappen, de VNG, relevante regio's en stuurgroepen (zoals het BPIJ, SMIJ) en maatschappelijke organisaties over de beoogde inzet op de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) van het Rijk en de reactie hierop vanuit de regio IJsselmeergebied.

Mededeling:

In de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) werken Rijk, regio en maatschappelijke organisaties aan toekomstbestendige grote wateren. Daar gaat hoogwaardige natuur samen met een krachtige economie.

In 2017 heeft een (pre)verkenning vanuit Grote Wateren voor het IJsselmeergebied plaatsgevonden en de resultaten zijn onder andere in de Agenda IJsselmeergebied 2050 terecht gekomen. Uit de verkenning komt naar voren dat er maatregelen nodig zijn om er voor te zorgen dat het IJsselmeergebied ook op de lange termijn ontwikkelingen robuust en veerkrachtig kan opvangen. Het gaat om het vergroten van het oppervlak en de kwaliteit van leefgebieden, het vergroten van de diversiteit en het zorgen voor verbindingen tussen leefgebieden. Aangegeven is dat deze maatregelen het beste gerealiseerd kunnen worden aan of nabij de randen van het meer. Oostvaardersoever is één van de projecten die in dit kader is gestart binnen de PAGW.

De resultaten van de verkenning zijn terecht gekomen in de Agenda IJsselmeergebied 2050. In 2018 is de Agenda IJsselmeergebied 2050 ondertekend door vele partijen, waaronder de provincies Fryslân, Overijssel, Noord-Holland en Flevoland, en ook maatschappelijke organisaties, gemeenten en diverse ministeries. Achterliggend idee van de agenda is dat er nog veel winst te behalen valt als de afzonderlijke ambities, opgaven en projecten voor het IJsselmeergebied meer op elkaar betrokken worden en in samenhang worden opgepakt. Deze agenda benoemt zowel de hoge kwaliteiten van het gebied als de urgente ambities: een landschap van wereldklasse, een robuust water- en natuursysteem en een economisch vitale regio.

Het Rijk zet voor de 2^e tranche van de PAGW €248 miljoen in. In de brief van de Ministers d.d. 17 juli 2019 worden vijf maatregelen in het IJsselmeergebied benoemd, waaronder Oostvaardersoever en Marker Wadden fase 2. De regio wordt gevraagd om aan te geven of en in welke mate de regio's kunnen en willen koppelen aan de PAGW-inzet: in de vorm van projecten, draagvlak, economische en maatschappelijke meerwaarde en zicht op (co)financiering. De ministers verzoeken om een - liefst in regio's gecoördineerde - reactie uiterlijk 10 oktober as.

De vier provincies betrokken bij de Agenda IJsselmeergebied 2050, Flevoland, Noord-Holland, Fryslân en Overijssel, hebben gezamenlijk gereageerd op de PAGW-brief en geven daarbij aan dat de benoemde projecten ieder bijdragen aan de doelen van het PAGW. Als bijlagen zijn de vijf benoemde PAGW-maatregelen toegevoegd. Voor Oostvaardersoever is de propositie opgesteld door provincie Flevoland in afstemming met de betrokken zes partijen van de

Registratienummer

2478613

Datum

10 oktober 2019

Afdeling/Bureau

SENB

Openbaarheid

Openbaar

Portefeuillehouder

Hofstra, H.J.

Ter kennisname aan PS en
burgerleden

Mededeling

Bladnummer

2

Registratienummer

2478613

Samenwerkingsovereenkomst Oostvaardersoever (13 februari 2019). Aangegeven is dat in het succesvolle samenwerkingsproject concreet zicht is op cofinanciering en dat alle stappen zijn gezet om op korte termijn een startbeslissing voor de MIRT-verkenning Oostvaardersoever te nemen. Zo heeft het college van Gedeputeerde Staten € 4 miljoen euro in haar coalitieakkoord opgenomen voor de realisatie van Oostvaardersoever onder de voorwaarde dat andere regionale partijen ook bijdragen.

De propositie Marker Wadden fase 2 is door Natuurmonumenten gecoördineerd in afstemming met de stuurgroep Marker Wadden.

Bijlagen

Naam bijlage:	eDocs nummer:	Openbaar in de zin van de WOB (ja/nee aangeven)
PAGW-brief ministers I&W, LNV	2478915	Ja
PAGW-reactiebrief van de regio	2482916	Ja (na 10 oktober)

Ter inzage in de leeskamer

Naam bijlage:	eDocs nummer:	Openbaar in de zin van de WOB (ja/nee aangeven)

> Retouradres Postbus 20901 2500 EX Den Haag

**Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat**

Rijnstraat 8
2515 XP Den Haag
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

T 070-456 0000
F 070-456 1111

Ons kenmerk
IENW/BSK-2019/108460

Bijlagen
3

Datum
Betreft Programmatische Aanpak Grote Wateren: prioritering
maatregelen

Geachte mevrouw/heer,

We investeren al jaren in de verbetering van waterkwaliteit, ecologie en natuur van de grote wateren met inrichtings- en beheermaatregelen voor de Kaderrichtlijn Water (KRW), Natura 2000 en overig natuurbeheer. Deze maatregelen zijn nuttig en nodig. Echter ook na uitvoering van maatregelen in het kader van het KRW-verbeterprogramma (t/m 2027) en N2000-beheerplannen zal nog geen duurzame kwaliteit in de grote wateren ontstaan. Zonder een aanvullende inspanning dreigt de ecologische toestand in de grote wateren in de komende jaren te verslechteren en zullen niet alle N2000-instandhoudingsdoelen gerealiseerd worden. Grote ingrepen in deze watersystemen en passend (economisch) gebruik en beheer zijn nodig om deze opgaven wel te kunnen realiseren.

In 2017 hebben we [verkend](#)¹ welke maatregelen tot 2050 nodig zijn om te komen tot toekomstbestendige grote wateren met een goede waterkwaliteit, hoogwaardige natuur en een krachtige economie. Bij deze verkenning zijn onder meer via de gebiedsagenda's de noodzakelijke maatregelen opgehaald. De maatregelen, in totaal 33, richten zich op aanleg van ontbrekende leefgebieden, versterken van het estuariën karakter van de Delta, herstel natuurlijke processen, ontwikkelen van geleidelijke overgangen tussen land en water en zoet en zout alsmede betere verbindingen tussen zee, estuaria en rivieren. Daarmee komt een robuuste (ecologische) waterkwaliteit en natuur binnen bereik. Het streven is dat alle maatregelen zoveel mogelijk maatschappelijke en economische meerwaarde hebben voor Rijk en regio. Er ontstaat meer 'beleefbare natuur' voor bewoners en passanten. De kwaliteit van de leefomgeving neemt toe en daarmee verbetert het vestigingsklimaat voor wonen en ondernemers. Als het ecologisch functioneren van de grote wateren op orde komt, faciliteert dit de inpassing van maatschappelijke opgaven uit de gebiedsagenda's, zoals: verstedelijking, transport, energieproductie en recreatie.

We willen met regionale partijen, bij voorkeur via de gebiedsgerichte overleggen, deze kansen en baten concretiseren naar nationaal en regionaal profijt en mogelijke samenwerkings- en (co)financieringsovereenkomsten verkennen. Tot

¹ www.helpdeskwater.nl/pagw

2032 hebben we als Rijk in totaal €248 mln beschikbaar voor een volgende tranche maatregelen. De 33 maatregelen zijn geanalyseerd op ecologische urgentie (KRW en Natura2000), technische uitvoerbaarheid tot 2032, nog te genereren kennis, gefaseerde uitvoering (eerst praktijkproef en dan grootschalige uitvoering) en koppelingen met andere uitvoeringsprogramma's (zoals Deltaprogramma, KRW en IRM). Op basis van deze analyse en gebiedsgerichte overleggen zijn de volgende maatregelen in beeld voor de periode tot en met 2032. Mochten er in de gesprekken met de regio andere maatregelen uit de verkenning op substantieel (financieel) commitment kunnen rekenen, dan worden deze aan onderstaande lijst toegevoegd

**Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat**

Ons kenmerk
IENW/BSK-2019/108460

- Zandsuppletie Galgeplaat Oosterschelde
- Sedimentbeheer Westerschelde (fase 1)
- Friese IJsselmeerkust (fase 1)
- Wieringerhoek (fase 1)
- Marker Wadden (fase 2)
- Oostvaardersoevers (fase 1)
- Noord-Hollandse Markermeerkust
- Binnendijkse slibsedimentatie/Groote Polder fase 1 - Eems-Dollard
- Vergroten laag-dynamisch riviermilieu Maas- en Rijnakken
- Bestrijden structurele erosie zomerbed en verdroging winterbed, meekoppelen met onderhoud vaargeulen
- Zout en getij Volkerak-Zoommeer
- Waddengebied: verzachten van de randen en herstel onderwaternatuur
- Maatregelen Beheerautoriteit Wadden
- Voorbereidende acties voor programmeringen vanaf 2033 (MIRT-onderzoeken en haalbaarheidsstudies 3de en volgende tranches).

Details over de maatregelen en de mate waarin zij bijdragen aan doelbereik zijn opgenomen in bijlage 2.

Dit bredere pakket aan maatregelen kost samen ordegrrootte €580 mln tot en met 2032².

De rijksmiddelen voor PAGW zijn onvoldoende voor volledige dekking van de 14 inrichtingsmaatregelen. Er zal bij de keuze voor de tweede tranche maatregelen nog een verdere prioritering noodzakelijk zijn. Hoeveel maatregelen opgepakt kunnen worden in de tweede tranche is deels afhankelijk van beschikbare cofinanciering. Ziet u mogelijkheden om projecten of andere regionale belangen mee te koppelen met bovenstaande maatregelen, dan bespreken we dit graag in de gebiedsgerichte overleggen.

Maatregelen die niet in de eerder genoemde Verkenning Grote Wateren zijn meegenomen komen niet in aanmerking voor de tweede tranche PAGW. De verkenning is grotendeels gebaseerd op initiatieven uit de gebiedsagenda's. Mochten er andere maatregelen in beeld komen, dan worden deze meegenomen in de eerstvolgende evaluatie van het totale maatregelpakket. Deze evaluatie zal plaatsvinden voor de keuze over een volgende tranche.

² Deze kosten zijn gebaseerd op kosten voor voorbereidende acties (studies, juridische procedures, vergunningen, etc.), personeelskosten projectteam, grondverwerving, nadeelcompensatie, uitvoering, evaluatie/monitoring, 10 jaar onderhoud en beheer, risicoreservering en incl. BTW).

Eind 2019 willen wij een besluit nemen over de maatregelen die voor de tweede tranche PAGW in aanmerking komen. Hiervoor ontvangen we graag voor 10 oktober een, liefst per gebied/gebiedstafel gecoördineerde, reactie. Na toekenning van de PAGW financiering doorlopen de projecten de standaard MIRT-procedures.

**Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat**

Ons kenmerk
IENW/BSK-2019/108460

In bijlage 1 is het proces voor de komende maanden nader beschreven. De prioritering zal gebeuren op basis van de volgende criteria:

- Ecologische urgentie (stoppen neerwaartse trend KRW/N2000)
- Regionaal en nationaal commitment en cofinanciering uit de regio en andere bronnen;
- Economische en maatschappelijke meerwaarde

Maatregelen die niet kunnen worden meegenomen in de tweede tranche blijven in beeld voor een volgende tranche.

Hoogachtend,

DE MINISTER VAN INFRASTRUCTUUR EN WATERSTAAT,

drs. C. van Nieuwenhuizen Wijbenga

DE MINISTER VAN LANDBOUW, NATUUR EN VOEDSELKwaliteit,

C.J. Schouten

Bijlage 1: planning en contactpersonen

Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat

Ons kenmerk
IENW/BSK-2019/108460

Eind 2019 besluiten de Ministers voor welke maatregelen zij het rijksbudget voor PAGW tot en met 2032 gaan reserveren (tweede tranche). Zo mogelijk maken de ministers in het komende BO MIRT (november 2019) met de regio afspraken voor gezamenlijke financiering van enkele maatregelen. Dit betekent dat er eind oktober 2019 duidelijkheid moet zijn over haalbaarheid van de maatregelen voor de periode tot en met 2032. De verschillende maatregelen lopen uiteen in de mate waarin ze al voorbereid zijn. De mate van concreetheid zal daarom per maatregel verschillen. In ieder geval wordt gevraagd aan te geven:

Wanneer en in welk kader gaat deze maatregel opgepakt worden; wil de regio vanuit natuur ook meekoppelen; is er energie, draagvlak; welke maatschappelijke meerwaarde heeft het; hoe is het proces; en zo concreet als mogelijk: zicht op (co)financiering.

Tot die tijd worden bij voorkeur de gebiedsgerichte overleggen gebruikt voor overleg tussen Rijk, regio en stakeholders over timing, mogelijkheden om mee te koppelen, commitment en (co)financiering van de maatregelen.

Ook in 2020 en verder blijft overleg Rijk-regio nodig voor een gezamenlijke adaptieve programmering en financiering van de PAGW-maatregelen; zowel voor de periode tot en met 2032 als de periode 2033-2050.

Voorstellen voor nieuwe maatregelen (aanvullend op of als alternatief voor de PAGW-maatregelen) kunnen worden meegenomen in de 3^e en volgende tranches.

Voor nadere informatie over dit proces en regionale voorstellen zijn aanspreekpunten van IenW en LNV beschikbaar:

- Waddenzee: Nathalie de Koning (nathalie.de.koning@minienw.nl) en Bram Streefland (a.streefland@minlnv.nl)
- Eems-Dollard: Bert Doze (bert.doze@minienw.nl) en Bram Streefland (a.streefland@minlnv.nl)
- IJsselmeergebied: Pieter den Besten (pieter.den.besten@minienw.nl) en Leen Kool (l.kool@minlnv.nl)
- Rivierengebied (Platform Deltaprogramma Rijn en SG Deltaprogramma Maas): Steven Voest (steven.voest@minienw.nl) en Leen Kool (l.kool@minlnv.nl)
- Zuidwestelijke Deltagebied: Peter van Zundert (peter.van.zundert@minienw.nl) en Jip van Peijpe (j.vanpeijpe@minlnv.nl)

Bijlage 2 projectinformatie 2de tranche.

Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat

Ons kenmerk
IENW/BSK-2019/108460

Hieronder is een overzicht opgenomen van de 14 maatregelen die kunnen worden uitgevoerd in de tweede tranche. Waar kosten zijn opgenomen betreffen dit totaalkosten voor het project vanaf startbeslissing tot oplevering, inclusief capaciteit projectteam Rijkswaterstaat, uitvoering, projectevaluatie monitoring en 10 jaar beheer en onderhoud. Gezien de fase waarin de projecten zich bevinden moet hier rekening worden gehouden met een bandbreedte van 10 – 40%.

Waddengebied en Eems-Dollard:

Kern van de opgave:

- Verbeteren ecologische waterkwaliteit in de Eems Dollard door troebelheid te verminderen.
- Naar verwachting in de Waddenzee geen systeeminterventies nodig, wel meer natuurlijke (zachtere) overgangen tussen water en land, herstel van zoet-zout-overgangen en herstel leefgebieden.
- Stoppen verdere achteruitgang van broedvogels en herstel zeegrasvelden.

Projecten voor Waddengebied en Eems-Dollard zijn:

1. Binnendijkse slibsedimentatie Eems-Dollard (pilot – 10 mln)
 - *Praktijkproeven om slib uit het water te verwijderen zodat de troebelheid afneemt*
 - *Veel steun uit de regio, het project is opgenomen in het programma ED2050*
 - *Deze praktijkproeven zijn een eerste grote stap in het oplossen van de slibproblematiek maar die is daarmee nog niet opgelost. Wel leveren deze projecten waardevolle kennis voor de besluitvorming over toekomstige opschaling van slibsedimentatie.*
2. Verzachten van de randen en herstel onderwaternatuur (uitvoering - 25 mln totaal)
 - *Lauwersmeerdijk-Vierhuizergat (uitvoering – 10 mln): versterken natuurlijke dynamiek en meer ruimte voor gradiënten land-water en zoet-zout (verzachten van de randen) gecombineerd met versterken waterveiligheid. Dit project wordt meegekoppeld met een HWPB project van waterschap Noorderzijlvest. De kosten van het HWPB project is €50 mln.*
 - *Verzachten van de randen gecombineerd met versterken waterveiligheid in de dijkversterkingen 'Koehoal - Lauwersmeer', 'Den Helder - Den Oever', en ontwikkeling Lauwersmeer/Lauwerskust (10 miljoen). Bij dit projecten wordt meegekoppeld bij het HWPB project van waterschap Fryslân en Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier. De totaalkosten van deze projecten zijn nog niet bekend.*
 - *Herstel onderwaternatuur Waddenzee: op praktijkschaal herstellen van de onderwaternatuur gericht op versterking flyway, swimway en voedselweb (5 miljoen)*
3. Maatregelen beheerautoriteit Wadden (1,5 mln per jaar)
 - *Uitvoering van (beheer)maatregelen door de nog op te richten Beheerautoriteit Wadden.*

IJsselmeergebied:

Kern van de opgave is:

- Aanleg van ondiep-waterzones en het creëren van geleidelijke land-water-overgangen. In een gezonde eindsituatie is circa 10% van het oppervlak ingericht als ondiep-watergebied en land-water-overgang.
- Herstel ecologische verbindingen tussen IJsselmeer, Waddenzee, rivieren en regionale wateren
- Vergroten ecologische draagkracht door het vergroten van voedselbeschikbaarheid en het creëren paai-, rust- en broedgebied voor vis en vogels
- Omgaan met zoutlast in het noordwestelijk deel door kwel en lekverliezen bij spuien en sluizen

**Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat**

Ons kenmerk
IENW/BSK-2019/108460

Projecten voor IJsselmeergebied zijn:

4. Wieringerhoek (fase 1 – 50 mln)
 - *Aanleg onderwaterlandschap met moerasoevers en ondiepwater en versterken van de ecologische verbindingen met Waddenzee en Wieringermeerpolder.*
 - *Het aan te leggen onderwaterlandschap zorgt ook voor een zoet-zout-zonering die helpt voorkomen dat zoutwater de innamepunten voor landbouw en drinkwater bereikt.*
 - *Kansen voor rust- en foerageergebied voor migrerende vis en vogels en versterkt de ecologische verbindingen met het achterland met betekenis op internationale schaal.*
 - *Voor 26 soorten (instandhoudingsdoelen N2000) biedt dit project kansen voor verbetering, voor 3 is nader onderzoek nodig.*
 - *Dit project creëert naar verwachting circa een kwart van de benodigde 10% ondiep water in het IJsselmeergebied.*
 - *Mogelijke meekoppeling met vervanging van de bruggen en sluis bij Den Oever*
5. Oostvaardersoever (fase 1 – 60 mln)
 - *Aanleg ecologische verbinding tussen Oostvaardersplassen, Lepelaarsplassen en het Markermeer is een systeemverbetering waarbij de wetlands binnendijks (totaal 3500 hectaren) worden gekoppeld aan het Markermeer.*
 - *Daarmee wordt een derde van de gewenste 10% ondiepwater voor het Markermeer gerealiseerd, evenals een aanzienlijk paaigebied. Vergroot ook de voedselbeschikbaarheid.*
 - *Voor 19 soorten (instandhoudingsdoelen N2000) biedt dit project kansen voor verbetering.*
 - *Belangrijk project in Nationaal Park Nieuwland.*
 - *Samenwerkingsovereenkomst ondertekend met o.a. provincie Flevoland, Staatsbosbeheer, Almere en het rijk.*
6. Friese IJsselmeerkust (8 mln rijk uit PAGW, 16,9 mln al beschikbaar vanuit regio en rijk i.k.v. klimaatadaptatie)
 - *Bouwt voort op samenwerkingsproject 'Versterking Friese Kust' van provincie Friesland, gemeenten, Fryske Gea en Vogelbescherming en rijk met als doel: (i) stoppen van de erosie van buitendijkse gebieden, (ii) versterken van de potentie van het gebied voor recreatie en toerisme, en (iii) benutten van de kansen die dit gebied biedt voor natuur en ecologische waterkwaliteit. Project is gericht op integrale gebiedsontwikkeling ('koppelkansen')*

- *Om natuur en ecologische waterkwaliteit te verbeteren worden achteroevers, ondiepe oeverzones en voorzieningen voor vismigratie aangelegd*
- *De PAGW maatregelen zullen bestaande natuurwaarden in belangrijke mate versterken voor 29 soorten (instandhoudingsdoelen N2000) biedt dit project een verbetering. Meer rust-, voedselzoek- en schuilgebied langs de Friese IJsselmeerkust vergroot effectiviteit van de Vismigratierivier waar het rijk financieel aan bij draagt.*
- *Veel van het benodigde vooronderzoek is gereed, planuitwerking kan snel starten. Realisatie van de eerste deelprojecten is mogelijk vanaf 2023.*

Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat

Ons kenmerk
IENW/BSK-2019/108460

7. Noord-Hollandse Markermeerkust, (fase 1 – 20 mln)
 - *Serie kleinschalige projecten voor zowel achteroevers als natuurvriendelijke ondiepe oeverzones en voorzieningen voor vismigratie. Versterkt bestaande natuurwaarden en bestaande recreatieve voorzieningen.*
 - *Zorgt door de betere verbindingen met de regionale wateren vooral voor meer paaigebied en een grotere voedselbeschikbaarheid.*
 - *Deel van de projecten wordt gerealiseerd als natuurcompensatie andere projecten.*
8. Marker Wadden (fase 2 – 90 mln)
 - *Afronden archipel door de aanleg van nog eens 500 ha eilanden en 1200 ha ondiepewater en moeras. Belangrijk onderdeel nationaal park Nieuw land.*
 - *Verbeterd voedselbeschikbaarheid voor vis en vogels en dient tevens als paai-, rust- en broedgebied. Voor 14 soorten (instandhoudingsdoelen N2000) biedt dit project verbetering.*
 - *Toepassing van bodemslib uit Markermeer verbetert de ecologische waterkwaliteit.*
 - *Mogelijkheden voor cofinanciering van dit project zijn nog niet onderzocht.*

Zuidwestelijk Deltagebied:

Kern van de opgave is:

- *Herstel van (gedempt) getij, het weer zout maken, het creëren van geleidelijker zoet-zout-overgangen zorgen voor behoud en herstel van het estuarien karakter.*
- *Behoud en herstel van intergetijdengebied. Dat vraagt – naast herstel van getij – ook om het tegengaan van gevolgen van te weinig (Oosterschelde – zandhonger) of juist teveel getijde dynamiek (Westerschelde – verschorren).*
- *Verbeteren van de waterkwaliteit in Grevelingen en Volkerakzoommeer om het maatschappelijk gebruik duurzaam te kunnen dragen.*

Projecten voor zuidwestelijke Deltagebied zijn:

9. Zandsuppletie Galgeplaat (30 mln, financieringsspoor analoog aan Roggeplaat: inzet op regionale bijdragen en EU-subsidie)
 - *Met zandsuppletie voorkomen dat intergetijdengebieden verdwijnen.*
 - *Herstel van estuarien voedselweb en behoud pleisterplaats steltlopers. Voor 14 soorten (instandhoudingsdoelen N2000) biedt dit project kansen voor verbetering.*
 - *Instandhouden van zandplaten en intergetijdengebied draagt bij aan stabiliteit dijken*
10. Sedimentbeheer Westerschelde, (fase 1 – 40 mln, inzet op regionale bijdragen en EU-subsidie)

- *Opschalen praktijkproeven sedimentbeheer. Storten van baggerspecie langs de randen van de zandplaten in combinatie met het afvlakken van te sterk opgehoogde zandplaten*
- *Dat herstelt estuariair voedselweb, behoudt pleisterplaats steltlopers en vergroot het plaatoppervlak voor natura 2000. Voor 4 soorten (instandhoudingsdoelen N2000) biedt dit project kansen voor verbetering. Voor 18 soorten is dat nog niet aan te geven.*
- *Instandhouden van zandplaten en intergetijdengebied draagt bij aan stabiliteit dijken.*
- *In samenwerking met Vlaanderen en regionale partijen.*

Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat

Ons kenmerk
IENW/BSK-2019/108460

11. Zout en getij Volkerak-Zoommeer, verbinding met Oosterschelde (110 mln)
- *Aanleg doorlaatmiddel voor verbinding met de Oosterschelde zodat het Volkerak Zoommeer weer zout kan worden en het (gedempt) getij terugkeert. Daarmee verbetert de ecologische waterkwaliteit, ook in de aangrenzende regionale wateren Binnenschelde en het Markiezaatmeer (via een doorgang naar het Schelde-Rijnkanaal).*
 - *Terugkeer van zout en getij zorgen voor herstel intergetijdengebied, vergroten de voedselbeschikbaarheid en vormen een ecologische schakel tussen zee en rivier.*
 - *Voor 10 soorten (zoute instandhoudingsdoelen N2000 Volkerak Zoommeer) biedt dit project verbetering, voor 11 (zoete instandhoudingsdoelen) wordt achteruitgang verwacht.*
 - *Maatregelen om de zoetwatervoorziening van de landbouw te garanderen worden voorbereid door het Deltaprogramma (Rijk, provincies en waterschappen), uitvoering voorzien vanaf 2020 t/m 2026.*

Rivierengebied:

Kern van de opgave is:

- *Beter aansluiten bij de natuurlijke ecologische en morfologische kenmerken van de Rijnakken en de Maas. Dat vergroot leefgebied en herstelt verbindingen met regionale wateren en natuur.*
- *Robuuster maken voor klimaatverandering, zowel vaker en langere periodes met lage afvoeren als meer ruimte voor hogere afvoeren.*
- *Verminderen van erosie van het rivierbed en verdroging als gevolg van de bodemdaling.*

Projecten voor het rivierengebied zijn:

12. Laag-dynamisch riviermilieu Maas- en Rijnakken (75 mln, waarvan een deel in de 2^e tranche)
- *Meekoppelen met integraal riviermanagement voor het ontwikkelen van laag-dynamisch riviermilieu. Deze maatregelen is zeer effectief want biedt verbetering voor 34 soorten (instandhoudingsdoelen N2000).*
13. Bestrijden structurele erosie zomerbed en verdroging winterbed, meekoppelen met onderhoud vaargeulen
- *Meekoppelen met integraal riviermanagement.*

Algemeen

14. Voorbereidende acties voor programmeringen 3^e tranche (5 mln):
- Vooronderzoeken en evaluaties ter voorbereiding op besluitvorming over nieuwe projecten voor de 3e tranche – en de daaropvolgende – van PAGW.*

Bijlage 3: Verzendlijst

Deze brief is aan de volgende partijen verzonden:

Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat

Provincies

Provincie Flevoland
Provincie Fryslân
Provincie Gelderland
Provincie Groningen
Provincie Limburg
Provincie Noord-Brabant
Provincie Noord-Holland
Provincie Overijssel
Provincie Utrecht
Provincie Zeeland
Provincie Zuid-Holland

Waterschappen

Ons kenmerk

Wetterskip Fryslân
Waterschap Aa en Maas
Waterschap Brabantse Delta
Waterschap Drents Overijsselse Delta
Waterschap Hollandse Delta
Hhr. Holland Noorderkwartier
Waterschap Limburg
Waterschap Noorderzijlvest
Waterschap Rijn en IJssel
Waterschap Rivierenland
Waterschap Scheldestromen
Waterschap Vallei en Veluwe
Waterschap Zuiderzeeland
Waterschap Hunze en Aa's

Afschrift aan:

- Gebiedsoverleg Zuidwestelijke Delta
- Stuurgroep zandhonger Oosterschelde
- Vlaams-Nederlandse Scheldec commissie (VNSC)
- Bestuurlijk Platform IJsselmeergebied (BPIJ)
- Stuurgroep Markermeer-IJmeer (SMIJ)
- Stuurgroep Friese kust, P.a. Provincie Fryslân,
- Regiecollege Waddengebied
- Stuurgroep gebiedsagenda Wadden
- Eems-Dollard 2050
- Bestuurlijk Platform Deltaprogramma Rijntakken
- Stuurgroep Deltaprogramma Deltamaas, p/a Waterschap Limburg
- Bestuurlijk Overleg Deltaprogramma Waddengebied en Regionaal Overleg Kust (BO DPW-ROK)
- Landschappen NL, Landgoed Oostbroek
- WNF Nederland
- Vogelbescherming
- Natuurmonumenten
- Inter Provinciaal Overleg IPO
- Unie van Waterschappen UVW
- Vereniging Nederlandse Gemeenten
- Regionaal Bestuurlijke Overleggen voor KRW (Maas, Rijn-Noord, -Oost, -West, Schelde)
- Delta-aanpak – Brede tafel waterkwaliteit

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

De Minister van Infrastructuur en Waterstaat
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

dhr. C.M. van Schaik
BEL/RO

Telefoonnummer +31235144056
schaikc@noord-holland.nl

1 | 5

Verzenddatum

10 OKT. 2019

Betreft: Programmatische Aanpak Grote Wateren

Kenmerk

1253719-1280812

Excellenties,

Uw kenmerk

IENW/BSK-2019/108460

Wij zijn, evenals de colleges van de provincies Flevoland, Fryslân en Overijssel, zeer ingenomen met uw aandacht voor het IJsselmeergebied vanuit de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) en uw keuze voor de vijf maatregelen in dit gebied.
Graag gaan wij daarom in op uw verzoek aan de regio voor samenwerking met u bij de uitvoering van deze PAGW.

Gedreven door gezamenlijke ambities

Wij zijn met u, de andere ministeries, provincies, gemeenten, waterschappen en andere partijen in mei 2018 de samenwerking aangegaan in de Agenda IJsselmeergebied 2050. Deze agenda benoemt zowel de hoge kwaliteiten van het gebied als de urgente ambities: een landschap van wereldklasse, een robuust water- en natuursysteem en een economisch vitale regio.

Het IJsselmeergebied is door zijn ligging, kwaliteiten en functies een cruciale factor in de ruimtelijk-economische ontwikkeling van de noordelijke helft van Nederland. Aan de zuidkant gelegen aan het dichtbevolkte achterland, met grote potenties om meer te betekenen voor de Randstad. De noordkant grenst aan de landelijke omgeving, waar juist behoefte is aan investeringen die de regionale economie ten goede komen. Het IJsselmeergebied is als centraal gelegen zoetwaterbuffer, door recreatie en toerisme en in de bijdrage aan het vestigingsklimaat een economische factor van betekenis.

Intensieve samenwerking in het IJsselmeergebied

De regio werkt, veelal in nauwe samenwerking met het Rijk, al hard aan de grote ruimtelijk-economische opgaven van het IJsselmeergebied. Tal van integrale projecten zijn in uitvoering of ontwikkeling. Veel partijen hebben inmiddels ruime ervaring opgedaan met de integrale regionale aanpak die wij ook voorstaan met de PAGW-maatregelen. De partners uit de Agenda IJsselmeergebied 2050 richten zich gezamenlijk op een integrale ruimtelijke ontwikkeling. Deze gaat onder meer over

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

het uitwerken van gebiedsbrede omgevingskwaliteit, kansen en balans voor recreatie & toerisme en het afstemmen van de regionale energiestrategieën.

Drie van de door u beoogde maatregelen liggen in het Markermeer-IJmeer. Ook daar is sinds lang sprake van intensieve samenwerking tussen Rijk en regio. Dit resulteerde het afgelopen jaar in het gebiedsperspectief Panorama Markermeer-IJmeer. Dit biedt de integrale inbedding voor de maatregelen die de regio in dit meer voor ogen heeft.

Samen maken we het IJsselmeergebied robuuster en mooier

U vraagt de regio's de mogelijkheden aan te geven om projecten of andere regionale belangen mee te koppelen met de vijf door u beoogde maatregelen in het IJsselmeergebied.

De functies van het IJsselmeergebied kunnen alleen geborgd blijven als het ecosysteem robuust en veerkrachtig genoeg is voor het opvangen van de gevolgen van klimaatverandering en duurzaam gebruik. De belangen van het IJsselmeergebied voor Nederland vragen een stevige gezamenlijke PAGW-inzet. Daarom vinden wij alle vijf door u beoogde PAGW-maatregelen in samenhang van belang voor het IJsselmeergebied.

De IJsselmeerregio biedt u binnen de samenwerking van de Agenda IJsselmeergebied 2050 en het Markermeer-IJmeer gekoppeld aan de vijf PAGW-maatregelen:

- een actieve verbinding met een scala aan projecten en maatregelen gefinancierd door diverse partijen,
- een vruchtbare samenwerking van regionale partners, met zorgvuldig gecreëerd draagvlak,
- ruimtelijk-economische ontwikkeling met een diversiteit aan regionale projecten en maatregelen op het vlak van recreatie en beleving, natuur, cultuurhistorie en toerisme, energie, landbouw en drinkwatervoorziening,
- inzet om de PAGW-maatregelen bij te laten dragen aan het verminderen van de overlast van waterplanten voor de (water)recreatie en hulpdiensten in het zuidelijk IJsselmeergebied,
- een snelle start, waarbij een deel van de regionale projecten al in de eerste jaren van de komende PAGW-tranche kunnen worden gerealiseerd, hetgeen de zichtbaarheid en het draagvlak versterkt,
- een te verwachten impuls aan de regionale economische ontwikkeling én de ruimtelijke kwaliteiten van het gehele IJsselmeergebied.

Hieronder vindt u een korte beschrijving van de beoogde inzet in de vijf gebieden vanuit de betreffende regionale partijen.

Wieringerhoek

Het project Wieringerhoek past naadloos in de ambities van de Agenda IJsselmeergebied 2050. Daarom is dit project benoemd als een kansrijk project. Rijk en regio werken aan een robuuste basis. De ecologie verbetert op een strategische plek in de grote internationale migratieroutes van zowel vis als vogel. De verbinding tussen Waddenzee-IJsselmeer kan worden verbeterd. Juist in deze hoek

ontbreekt het ook aan belangrijke leefgebieden zoals ondiepten en paai- en opgroeigebieden, voor de productiviteit van het IJsselmeer. De opgave wordt integraal bekeken. Zo ontstaat een kansrijk en gedragen ontwerp mede gericht op het behoud van de cruciale strategische zoetwatervoorraad (landbouw en drinkwater), de opvang van de effecten van klimaatverandering en vergroten van de leefbaarheid. Tevens wordt gekeken naar meekoppelkansen om recreatie en toerisme te bevorderen. Dat doen we door samen op te lopen met projecten zoals de Noordkop en de kustvisie. Daarom werken alle regionale overheden en PWN samen met Rijkswaterstaat aan het maken van een goede verkenning.

Friese IJsselmeerkust

Voor de Friese IJsselmeerkust zetten we in op een robuuste en gevarieerde kust met behoud en versterking van de aanwezige bijzondere cultuur- en natuurwaarden. Dit is in lijn met het ambitie document Friese IJsselmeerkust. Voor PAGW wordt voorzien in een gevarieerd pakket aan maatregelen. Deze dragen bij aan de behoud- en verbeteropgave van Natura 2000 en KRW en vergroten de klimaatrobuustheid en waterveiligheid door o.a. inzet op voor- en achteroevers en verbindingen aangaan tussen binnen en buitendijkse natuur. Dit versterkt vismigratie tot in het achterland. Tevens bieden de projecten ook kansen op koppeling aan socio-economische ontwikkelingen, waaronder: recreatie en toerisme, cultuurhistorie, landbouw en visserij. De ontwikkeling van natuur gaat hand in hand met het creëren van economische meerwaarde en draagt zo bij aan een sterke, evenwichtig ontwikkelde en vitale regio. Ook kent de ontwikkeling langs de Friese IJsselmeerkust sterke parallellen met de ontwikkeling van het bovengenoemde Waddengebied. In de volgende fase gaan deze elkaar aanvullen en versterken.

Ambitieprogramma Ruimtelijke kwaliteit Kustzone Hoorn – Amsterdam

Provincie Noord-Holland (PNH) heeft de versterking van de Markermeerdijken tussen Hoorn en Amsterdam aangegrepen om, samen met 15 partners in het gebied, de daar aanwezige kansen een impuls te geven. PNH heeft voor dit zogenoemde Ambitieprogramma Ruimtelijke Kwaliteit Kustzone Hoorn-Amsterdam (APRK) € 20 miljoen gereserveerd. Met extra cofinanciering van nog eens € 20 miljoen vanuit de regio worden circa 35 ambities opgezet op het gebied van natuur, recreatie en toerisme en cultuurhistorie. De natuurambities zetten vrijwel allemaal in op verbetering van het regionale water-ecosysteem en een gezonde visstand, zowel binnen- als buitendijks. De projecten van het APRK zijn inmiddels in de planfase; uitvoering kan naar verwachting al eind 2020 starten en hiermee kunnen al snel resultaten zichtbaar worden.

Marker Wadden 2e fase

Het project 'Marker Wadden fase 2' vervult in één samenhangende aanpak drie belangrijke regionale ambities die alle ook nationale betekenis hebben: het Toekomstbestendig Ecologisch Systeem, de samenhang creëren tussen de nu nog losstaande delen van Nationaal Park Nieuw Land en het scheppen van de noodzakelijke randvoorwaarden voor Lelystad Next Level, hetgeen eveneens bijdraagt aan de versterking van de Metropool Regio Amsterdam. Het project beoogt middels twee 'bouwfronten' de nieuwe natuur te realiseren: in noordoostelijke richting een reeks aan moeraseilanden waarmee een verbinding wordt gelegd tussen Trintelzand en Noord-Holland en in zuidelijke richting een reeks van natuurgebieden die goed toegankelijk zijn waaronder een groot schiereiland. Met fase 2 van

Marker Wadden wordt voortgebouwd op het meetbare succes op het gebied van natuur en waterkwaliteit en het grote maatschappelijke draagvlak van de in uitvoering zijnde 1ste fase.

Oostvaardersoevers

Oostvaardersoevers is een samenwerkingsproject tussen Provincie Flevoland, waterschap Zuiderzeeland, de gemeenten Almere en Lelystad, Staatsbosbeheer, het Flevo-landschap en Rijkswaterstaat. Deze samenwerking is 13 februari 2019 bekrachtigd met een overeenkomst waarbij partijen onder meer hebben afgesproken op zoek te gaan naar meekoppelkansen en cofinanciering. Het doel van het project is om het Markermeer, de Oostvaardersplassen en de Lepelaarplassen met elkaar te verbinden om hiermee de ecologische waterkwaliteit te verbeteren en bij te dragen aan een aantrekkelijker, beleefbaarder en veilig merengebied. Oostvaardersoevers geeft hiermee een stevige impuls aan Nationaal Park Nieuw Land en biedt zicht op het koppelen en versterken van ambities op het gebied van waterveiligheid, recreatie (Kustvisie Lelystad en Almeerse Poort) en woningbouw (Almere en Lelystad). In het recent gesloten coalitieakkoord van Gedeputeerde Staten van Flevoland is € 4 miljoen euro opgenomen voor de realisatie van Oostvaardersoevers, onder de voorwaarde dat andere regionale partijen ook bijdragen. Er is daarnaast zicht op aanvullende cofinanciering van de regionale partijen van circa € 2 à 3 miljoen.

In de bijlagen treft u per gebied aan welke projecten en maatregelen gepland, in uitvoering of in ontwikkeling zijn, waarmee de regio de maatregelen uit het PAGW versterkt. Concreet gaan de bijlagen in op:

- de regionale doelen en maatregelen
- de regionale en economische impact
- de planning van uitwerking en realisatie
- de beoogde inzet van alle partners
- de financiering

Op 16 september 2019 is het initiatief van de provincies in het Bestuurlijk Platform IJsselmeergebied (BPIJ) besproken. Het BPIJ heeft van harte ingestemd met dit initiatief voor een gezamenlijke reactie uit de regio IJsselmeergebied voor één samenhangend pakket maatregelen, met een kanttekening van de ROI dat wat hen betreft bij eventuele prioritering alleen het project Marker Wadden fase 2 voor fasering in aanmerking komt.

Wij zijn graag bereid met een delegatie uit de Agenda IJsselmeergebied 2050 een nadere toelichting te geven op deze brief.

Hoogachtend,

mede namens de colleges van Gedeputeerde Staten van de provincies Flevoland, Fryslân en Overijssel,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

BIJLAGEN

Bijlage A Projecten en maatregelen bij Wieringerhoek
Bijlage B Projecten en maatregelen bij Friese Kust
Bijlage C Projecten en maatregelen bij Ambitieprogramma Ruimtelijke
kwaliteit Kustzone Hoorn - Amsterdam
Bijlage D Projecten en maatregelen bij MIRT Verkenning
Oostvaardersoever
Bijlage E Projecten en maatregelen bij Marker Wadden

Bijlage A Projecten en maatregelen bij MIRT-verkenning Wieringerhoek

1. Urgente opgaven in Wieringerhoek binnen het IJsselmeergebied

In de gebiedsagenda IJsselmeergebied 2050 staat helder verwoord wat de opgave is om het IJsselmeer klimaat- en toekomstbestendig te maken. Een goed functionerend ecologisch systeem is een randvoorwaarde voor verschillende maatschappelijke urgente opgaven zoals het garanderen van de zoetwatervoorraad, de energietransitie en de economische ontwikkeling.

Naast de ecologische opgave speelt ook de klimaatverandering een rol. Door de klimaatverandering stijgt niet alleen de zeespiegel, maar worden ook de weersomstandigheden extremer met ongewenste effecten. In de Wieringerhoek wordt onderzocht hoe inrichtingsmaatregelen kunnen bijdragen aan het beheersen van de veranderende zouthuishouding om zo de zoetwatervoorziening te blijven garanderen. Provincie Noord-Holland, het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, de gemeenten Hollands Kroon, Medemblik en Enkhuizen en het Provinciaal Waterbedrijf Noord-Holland - samen de Regionale publieke partijen Wieringerhoek - onderschrijven het belang van deze opgaven, zien grote maatschappelijke en economische meerwaarde voor de regio, en onderkennen de kansen voor synergie met de eigen opgaven.

2. Samen voortvarend aan de slag

Hoewel de verkenning pas recent gestart is, kent het project nu al een grote positieve dynamiek.

- De Regionale publieke partijen hebben samen met Rijkswaterstaat de krachten gebundeld. Ze werken in het kader van de Wieringerhoek samen onder het motto "*Meerwaarde toevoegen, meerdere initiatieven en opgaven versterken elkaar: 1+1=3*". De samenwerking wordt verankerd in de Intentieovereenkomst Wieringerhoek, die naar verwachting dit najaar wordt ondertekend. Daarin zullen partijen onder meer vastleggen dat zij de verkenning gezamenlijk en integraal oppakken, en deze zo veel mogelijk integreren met ontwikkelingen in de kustzone, en met de beleidsprioriteiten van provincie Noord-Holland en HHNK.
- In de regio is men voortvarend aan de slag gegaan om dit project uit de startblokken te laten gaan. Op 25 juni vond een brede excursie met stakeholders plaats, met presentaties in het veld. In september zijn de eerste ontwerpatelierijen gepland. De gemeenten overwegen nu aan te sluiten met Dorpsateliers rond hun kustvisies.
- De startbeslissing Wieringerhoek is tussen de partners besproken en er wordt naar gestreefd om deze in het BO MIRT van november 2019 te accorderen. De startbeslissing staat al geagendeerd.
- Meekoppelkansen zijn al in beeld of worden de komende maanden duidelijk.

3. Meerwaarde voor maatschappelijke functies

De Maatregelen Wieringerhoek zijn van grote maatschappelijke betekenis.

- Zoetwatervoorziening.** De Wieringerhoek ligt op een uitgelezen plek om een bijdrage te leveren aan de oplossing van een probleem dat zich in de droge zomer van 2018 nadrukkelijk manifesteerde: zoutindringing in het IJsselmeer, met complicaties voor de drinkwaterbereiding. Een van de verwachte effecten van klimaatverandering is dat de indringing van zout zal toenemen. Verkenning van de mogelijkheden om door de juiste inrichting van het gebied het zout op zijn plek te houden, zodat kan worden voorkomen dat het zich over het zoete meer verspreidt, krijgt daarmee steeds meer urgentie. Dit is van essentieel belang voor de drinkwatervoorziening van Noord-Holland, die zijn innameput in Andijk heeft. Ook voor de landbouw in de Kop van Noord-Holland, die een belangrijke economische motor voor de regio is, is voldoende zoet water cruciaal.
- Toerisme en recreatie.** Gemeenten en provincie Noord Holland hebben de ambitie om de toeristisch recreatieve waarde van de IJsselmeer kustzone te versterken. In het project Wieringerhoek bieden de regionale overheden aan om een gebiedsparticipatie traject te starten om een evenwichtig maatregelenpakket te ontwikkelen. In dat pakket zitten zowel concrete R&T maatregelen vanuit het bedrijfsleven in het gebied als wensen vanuit de lokale samenleving. Gemeenten en provincie willen dit gezamenlijk oppakken opdat de projecten elkaar onderling kunnen versterken. Het maatregelenpakket zal bijdragen aan de leefbaarheid en de economie van de kustzone.
- Bedrijvigheid.** Ontwikkeling van De Wieringerhoek kan ruimte creëren voor nieuwe bedrijvigheid. Door aan de voorkant te investeren in natuurwinst ontstaat ruimte voor bedrijvigheid. Een ondernemer heeft belangstelling een bedrijf te vestigen in duurzame energieopwekking op het haventerrein van Oude Zeug, waarmee 50-100 arbeidsplaatsen gecreëerd zijn.
- Drinkwaterwinning.** PWN heeft behoefte aan een robuustere voorziening om de drinkwaterwinning veilig te stellen. Men kijkt daarbij naar ruimte in het IJsselmeer. Normaal zou

dat juridisch erg lastig zijn, maar bij de juiste combinatie met de maatregelen Wieringerhoek kan het een verrijking zijn voor natuur, en neemt de haalbaarheid sterk toe.

- e. **Duurzame energie.** Er zijn kansen om het creëren van ondiepten te combineren met aanleg van zonnevelden, bijvoorbeeld in een atol. Partijen staan open om dit te verkennen.

4. Meekoppelkansen

De volgende meekoppelkansen zijn al concreet uitgewerkt of dienen zich aan

a. Zoet-zoutverbinding Noordkop

Initiatiefnemer: Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK)

Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier werkt aan het project "Verbetering natte Infrastructuur Noordkop", kortweg: Noordkop. Dit project sluit nauw aan bij de doelen voor het IJsselmeergebied: het herstel van ecologische verbindingen tussen IJsselmeer, Waddenzee, rivieren en regionale wateren, en het vergroten van ecologische draagkracht door het creëren van paai- rust en broedgebied voor vissen.

Het project Noordkop richt zich op verbetering van de vismigratiemogelijkheden tussen Waddengebied, Noord-Hollandse binnenwateren en het IJsselmeer. Hiertoe wordt een combinatie van maatregelen voorbereid in de Amstelmeerboezem. Kern van het project Noordkop is het realiseren van een brakke overgangszone van 10 -14ha met gedempt getijde bij Oostoever (Den Helder). Zo ontstaat van west (Oostoever/Waddenzee) naar oost

(Stontelerkeersluis/IJsselmeer) een geleidelijke zout-zoet-overgang. Alle kanalen worden plaatselijk voorzien van paai- en opgroeiplaatsen in de oevers. Beter migratiemogelijkheden en habitatuitbreiding voor vissen die trekken tussen zoet en zout zal de biodiversiteit in zowel de Kop van Noord-Holland als in het IJsselmeergebied en de Waddenzee positief beïnvloeden. En hoe groter de biodiversiteit, des te groter de veerkracht van het ecosysteem bij een veranderend klimaat.

Voordeel van een geleidelijke zoet-zout overgang op deze locatie is dat dit het IJsselmeer niet extra belast met zout. Ook zorgt het beoogde pakket aan maatregelen voor voldoende grip is op de verspreiding van het zout in de Amstelmeerboezem, zodat de zoetwatervoorziening voor de landbouw vanuit deze boezem geborgd blijft. Dit is van groot economisch belang vanwege de zeer kapitaalintensieve teelten in de regio. De maatregelen zorgen er ook voor dat er beter gereageerd kan worden op incidenteel optredende extreme weersomstandigheden (droogte of juist wateroverlast).

Het project is afgestemd met de omgeving en kan over het geheel genomen op brede steun rekenen. De totale kosten voor het project raamt HHNK op ruim € 37 miljoen. HHNK stelt een aanzienlijk bedrag uit eigen middelen beschikbaar. Financiering vanuit de provincie Noord-Holland en Waddenfonds is in het vooruitzicht gesteld, maar nog niet beschikt. Er is nog een financieringstekort van € 5 miljoen.

Participatie vanuit Wieringerhoek ligt voor de hand: immers, de doelstellingen zijn gelijk. Door de koppeling van beide projecten wordt een grote meerwaarde gerealiseerd en is er een afgestemd, gedragen en elkaar aanvullend pakket van maatregelen ('1+1=3'). Voor deze meekoppelkans is spoedige besluitvorming geboden. In november wordt besloten of een aanzienlijke subsidie uit het Waddenfonds beschikbaar kan worden gesteld. Dit hangt af van zicht op een sluitende financiering voor het project. In dit verband is de BO MIRT van 20 november een belangrijk moment. Wanneer op korte termijn een dekkend financieel plaatje kan worden geboden verwachten wij begin 2020 de definitieve beschikkingen van Waddenfonds en provincie te krijgen, waarna gestart kan worden met het project.

b. Kustvisies kuststrook Enkhuizen-Den Oever

Initiatiefnemers: gemeenten Hollands Kroon, Medemblik en Enkhuizen, en provincie Noord-Holland.

In het Coalitieakkoord van het huidige Noord-Hollandse college zijn nieuwe provinciale ambities opgenomen voor het IJsselmeergebied: een integrale kustvisie en het opstellen en uitvoeren van een programma identiteit voor de kustplaatsen. Hiervoor is een investering uitgetrokken van € 200.000. Deze aanpak Identiteit Kustplaatsen en de kustvisie versterken de regionale intenties voor kustvisies, zoals in de Kop van Noord-Holland.

De drie gemeenten en de provincie Noord Holland bieden aan om in samenhang met het project Wieringerhoek een integrale kustvisie op te stellen, met een nadruk op toeristisch-recreatieve ontwikkelingen. Er ligt een aantal kansen en uitdagingen, die beter opgepakt kunnen worden door synergie met de maatregelen Wieringerhoek. Zo kan het creëren van ondiepten leiden tot meer strand- en waterrecreatie. Ook zal de grotere aantrekkelijkheid en bekendheid van het gebied leiden tot meer toeristische bezoeken, en overnachtingen in het gebied. De huisjesparken, waarvan een deel aan sanering en/of herontwikkeling toe is, krijgen meer perspectief.

De drie gemeenten hebben het proces om te komen tot kustvisies gezwaluwstaart met de verkenning Wieringerhoek. De gemeente Hollands Kroon neemt deel aan de De Kop Werkt!, het regionaal stimuleringsprogramma van de vier Kopgemeenten en de provincie Noord-Holland. Vanuit dit programma loopt het project 'Versterking IJsselmeerkustbeleving', met een investering van €750.000,-. Door recreatief ruimtegebruik toe te staan rond de IJsselmeerdijk, langs de kuststrook tussen Den Oever en Medemblik, wordt gewerkt aan het versterken van de beleving van de IJsselmeerkust. Onderzoek moet uitwijzen hoe deze nieuwe mogelijkheid een meerwaarde kan zijn voor onder meer ruimtelijke kwaliteit, leefbaarheid en de recreatief-toeristische waarde van de Wieringermeer. De aanpak van de Wieringerhoek en het project 'Versterking IJsselmeerkustbeleving' kunnen elkaar versterken.

c. Omgaan met toenemende droogte en hogere zoutgehalten in het IJsselmeer

Initiatiefnemer: PWN met partners

PWN is met haar partners betrokken bij de kwaliteit van het water in het IJsselmeer.

Samen met HHNK onderzoekt PWN hoe het effluent van de RWZI in Wervershoof gezuiverd kan worden van medicijnresten, röntgencontrastmiddelen en microplastics. De pilots hiervoor lopen sinds 2017 en investeringsbeslissingen voor opschalen naar grotere schaal worden verwacht in 2021.

Ten tweede heeft PWN in de kaderbrief 2020 opgenomen dat PWN moet onderzoeken hoe zij gaat voldoen aan de toekomstige drinkwatervraag. In dit onderzoek is ook het idee opgenomen om in het IJsselmeer een grotere buffer van IJsselmeerwater te hebben ten behoeve van de drinkwatervoorziening. Studie naar deze grotere buffer is nog gaande, maar de aanleg van een buitendijks spaarbekken zou samen kunnen gaan met het project Wieringerhoek. De projecten zouden elkaar kunnen versterken bij gezamenlijke of gelijktijdige realisatie en streven dezelfde doelen na. PWN ziet natuurlijk meerwaarde in het tegengaan van zoutindringing ten behoeve van de drinkwater-voorziening. Tegelijkertijd kan, bijvoorbeeld door te werken met natuurvriendelijke oevers, verbetering van de ecologie en waterkwaliteit hier gerealiseerd worden. Investerings zijn hier nog niet bekend.

d. Meekoppelkansen in ontwikkeling

- Vogelbescherming heeft een plan ontwikkeld om iets ten noorden van de Afsluitdijk een eiland aan te leggen voor broedvogels (Vogelsand). Dit plan is inhoudelijk en technisch uitgewerkt en hiervoor is de financiering inmiddels rond (1,9M€). De mogelijkheid tot meekoppeling wordt onderzocht, onder meer omdat beoogde locatie voor dit eiland in het plangebied van het project Wieringerhoek ligt.
- Een bedrijf op het gebied visvriendelijke getijdeturbinen zoekt een geschikte locatie voor opschaling van hun productie. Door de historische verbinding met deze regio heeft de eigenaar belangstelling zich te vestigen in de voormalige werkhaven Oude Zeug. Het project levert werkgelegenheid voor 50-100 arbeidsplaatsen. We verkennen met betrokken partijen of en zo ja hoe deze meekoppelkansen haalbaar te maken is.
- In de Wieringermeer vestigen zich mogelijk meerdere datacenters. Deze hebben water voor hun koeling nodig en willen wellicht vanuit hun belang bijdragen aan een goede waterkwaliteit in het IJsselmeer. Grote bedrijven hebben daarbij soms een policy of social return, dat ze bij grote investeringen ook bekijken hoe het gebied zelf daar baat bij kan hebben.
- Langs de binnendijkse kant van de Wieringermeerdijk liggen verschillende natuurgebieden, in beheer bij Staatsbosbeheer. Er zijn plannen om middels grondruil een aantal van deze gebieden uit te breiden en te verbinden. Hier liggen wellicht mogelijkheden om de binnendijkse maatregelen deels zodanig uit te voeren dat deze aansluiten op de ambities vanuit het project Wieringerhoek.
- In het gebied zijn veel initiatieven voor pilotprojecten op het gebied van duurzame energie. Hiermee zal verbinding worden gezocht. Het huidige college van GS van provincie Noord-Holland ziet kansen voor de realisering van zonne-energie in het IJsselmeer. Zij zoeken een koppeling met het project Wieringerhoek, waar bijvoorbeeld sprake kan zijn van de ontwikkeling van ondiepten of (natuur) eilanden. Daarin kunnen tegelijk natuur energie en recreatie gekoppeld worden. De maatregelen voor energie worden komend jaar uitgewerkt in de Regionale Energiestrategie Noord-Holland Noord, dus dat past uitstekend in het traject van de MIRT-verkenning. Er is een fonds voor mitigatie en compensatie voor windparken in de omgeving beschikbaar. De mogelijkheden om van hieruit meekoppelkansen te financieren worden onderzocht.

1. PROJECTBESCHRIJVING

Dit document bevat een (verkorte) beschrijving van de voorziene aanpak van het project “Friese IJsselmeerkust” binnen de kaders van de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW). Op www.fryslan.nl/projectvoorstelfrieseijsselmeerkustpagw vindt u een volledig en uitgebreid projectvoorstel. Het voorstel is geschreven naar aanleiding van de PAGW-brief van de Ministers van I&W en LNV op basis van het Ambitiedocument Friese IJsselmeerkustgebied. In de PAGW aanpak werken Rijk, provincie en regionale partners samen met als doel om te komen tot “Toekomstbestendige grote wateren waar hoogwaardige natuur goed samengaat met een krachtige economie”.

1.1 Aanleiding en context

Met de PAGW beogen Rijk en regio in gezamenlijkheid te komen tot ecologisch gezonde, toekomstbestendige grote wateren waarin hoogwaardige natuur goed samengaat met een krachtige economie.

1.2 Doel en resultaten

Het doel is, zoals omschreven in de memo “factsheet verkenning grote wateren”, om de natuur van het watersysteem zo robuust te maken dat het ecosysteem de gevolgen van klimaatverandering en duurzaam gebruik veerkrachtig kan opvangen. De oplossingen sluiten aan bij regelgeving uit de Kaderrichtlijn Water en Natura 2000 en liggen in lijn met de Friese regionale ambities voor de ontwikkeling van de IJsselmeerkust welke gestalte krijgen in de regionale Opgave Friese IJsselmeerkust en sluit aan bij het project Versterken Friese IJsselmeerkust dat zich richt op compensatie maatregelen t.g.v. de aanpassingen in het peilbeheer. De verkenning begint met drie algemene doelen voor het Nederland en werkt die vervolgens nader uit voor het IJsselmeergebied en de Friese IJsselmeerkust:

1. kwaliteit van leefgebieden vergroten en ontbrekende leefgebieden toevoegen;
2. diversiteit vergroten;
3. ontsnipperen.

1.3 Projectomschrijving

Het MIRT-project Friese IJsselmeerkust kent een programmatische aanpak en voorziet middels verschillende deelprojecten in het herstel van het karakter van de Delta waar de Friese IJsselmeerkust deel vanuit maakt. Voor het project de Friese IJsselmeerkust wordt ingezet op het herstel van natuurlijk processen, geleidelijke overgangen tussen land en water en betere verbindingen tussen de verschillende wateren en het achterland op en over de dijk. Het streven is dat alle maatregelen het herstel van habitats en ecologische verbindingen tot stand brengen. Daarnaast wordt de wijze van uitvoering zo vormgegeven dat zoveel mogelijk maatschappelijke en economische meerwaarde voor Rijk en regio ontstaat.

1.4 Projectgebied

Het IJsselmeergebied is een door mensen gemaakt watersysteem en het grootste zoetwater reservoir van Noordwest-Europa. Het gebied heeft grote waarde voor flora en fauna en is van groot belang voor het Nederlandse woon en werkklimaat. De Friese kust (van Makkum tot Lemmer) is het oudste stukje nog overgebleven Zuiderzeekustlijn dat onderdeel uitmaakt van het IJsselmeer. Het kenmerkt zich, in tegenstelling tot de overige kusten in het gebied, door een uniek karakter wat o.a. terugkomt in specifieke natuur, landschappelijke weidsheid, grillige kustlijnen, kliffen, ondieptes en uitgestrekte natuurgebieden en authentieke Zuiderzee stadjes te vinden.

1.5 Meekoppelkansen

Rijk en regio zien kansen tot mee koppelen in de reeds bekende/bestaande initiatieven. Zogenaamde “Meekoppelkansen” doen zich o.a. voor op het gebied van natuur ontwikkeling i.c.m. recreatie en toerisme (ontwikkeling verantwoord natuurbezoek), cultuurhistorie (toepassing van historische productietechnieken, landschap van wereldklasse) enz. De ontwikkeling van natuur gaat hierbij hand in hand met het creëren van economische meerwaarde en draagt daarmee bij aan een sterk en vitaal platteland. Kansen voor meekoppeling worden o.a. voorzien op de lopende programma's en projecten zoals het HWBP, Baggerplan IJsselmeergebied, Streekwurk, Ut de Mienskip, DNA en Versterken

Friese IJsselmeerkust. In figuur 1 staan onze voorziene PAGW projecten met daarnaast mogelijk meekoppelkansen.

Gebied	type maatregel	invulling natuurstrebe			meekoppelkansen	ordegrootte bedrag (mln €)
		leefgebied uitbreiden	diversiteit vergroten	verbinden		
Makkumerwaarden en Kooiwaard	natuurlijk peilpolder	ja	ja	nee	Deze natuur vormt het decor van grootschalige verblijfsrecreatie bij Makkum.	4
Makkumerwaarden en Kooiwaard	periodieke droogval	ja	ja	nee	slimme aanleg kan baggerbezwaar op geul Makkum verminderen.	2
Workumer Nieuwland	achteroever	ja	ja	nee	weidevogelbescherming, blikvanger bij Hindeloopen	1
Bocht fan Molkwar	periodieke droogval	ja	ja	nee	aanleg in samenhang met herstel cultuurhistorisch waardevol sluisje Mokwar	2
Mokkebank	achteroever plus wandelpad	ja	ja	nee	wandelpad Laaxum	3
Zandmotor Zuidelijk IJsselmeerkust	uitbreiden ondiepe wateren en zandplaten voor vogels	ja	ja	nee	mogelijke bestemming voor zand uit vaargeulverdieping	5
Huitebuursterbuitenpolder	achteroever en landbouw	ja	ja	nee	natuurinclusieve landbouw	2
Tacozijsluis	achteroever versterken variatie en structuur	ja	ja	nee	zonnepark Lemsterhoek, agrarisch gebruik overstromingsgrasland	3
Onderwaterlandschap Afsluitdijk	waterbodem voor vis	nee	ja	nee	sluit aan op Vismigratierivier, vernieuwing Afsluitdijk, windpark Fryslân	5
Visverbinding Friese Boezem	ontsnipperen	nee	ja	ja	gezonde visstand is gemeenschappelijk belang sportvisserij/beroepsvisserij	5

Figuur 1 Overzicht voorziene water/natuur projecten voor PAGW

Naast de bovenstaande tabel met verschillende PAGW projecten met investeringsvolume van 32 miljoen beschikken wij over een lijst met ruim 50, op dit moment, voorziene initiatieven langs de IJsselmeerkust. Van deze lijst koppelt 59% mee op het thema water, 63,5% op natuur en 90,4% op een directe of indirecte vorm van socio-economische effecten. Naast deze lijst zien wij mogelijkheden tot koppeling na toetsing van de primaire kering langs de IJsselmeerkust in 2022 en denken wij dat beschikbaarheid van geschikt achterland/paaiwater een belangrijke opvolgende component is bij het succes van de Vismigratierivier (VMR).

2. BIJDRAGE AAN DOELSTELLINGEN PAGW

De PAGW beoogt: "Toekomstbestendige grote wateren waar hoogwaardige natuur goed samengaat met een krachtige economie". In het kader van de Delta-aanpak Waterkwaliteit en Zoetwater heeft Rijkswaterstaat daarom in opdracht van de ministeries van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) en Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) in 2017 verkend wat er nodig is om alle grote wateren ecologisch gezond en toekomstbestendig te maken.

2.1 Samenwerken

Rijk en regio nemen samen de uitrol van de programmatie Aanpak Grote Wateren (AGW) ter hand. In de praktijk betekent dit dat er op zowel inhoudelijk als operationeel vlak samengewerkt zal gaan worden. Dit kan Regionaal uitgewerkt worden waarbij de provincie kan optreden als regisseur. Om deze samenwerking soepel te laten verlopen is het van belang om vooraf kaders met elkaar af te spreken die als basis dienen voor de inhoudelijke en operationele inrichting van het project en de opgave en programma's waar het onderdeel van uitmaakt.

2.2 Draagvlak

De doelstellingen van het PAGW kenmerken zich door grote raakvlakken met de Friese ambities zoals deze zijn omschreven in het ambitiesdocument Friese IJsselmeerkust en kunnen daarmee op een

breed en stevig draagvlak rekenen. Dit ambitiedocument is tot stand gekomen in onderlinge samenwerking tussen de Provinsje Fryslân, It Wetterskip en de gemeentes Súdwest-Fryslân en De Fryske Marren. Zij staan op hun beurt weer in nauw contact met de betrokken natuur- en milieuorganisaties en overige stakeholders. De beschreven ambities kunnen daarmee bogen op een sterk regionaal draagvlak. Vertegenwoordigers van verschillende overheden en belangengroepen treffen elkaar op bestuurlijk niveau in de stuurgroep Gebiedsagenda Súdwesthoeke.

3. PLANNING

De looptijd van het PAGW 2^e tranche loopt tot en met 2032. Binnen deze looptijd zal een op het MIRT gebaseerd proces doorlopen worden. De PAGW heeft als doel de voorbereiding, besluitvorming, realisatie en monitoring van de projecten in hun onderlinge samenhang te regisseren.

4. FINANCIERING

Om de gestelde doelen ook daadwerkelijk te realiseren zijn veel middelen nodig. Uit de Ambitie Grote Wateren blijkt dat er meer projecten/projectkosten dan middelen beschikbaar zijn. Dit vraagt om gezamenlijk gedragen investeringen (efficiency voordelen), verantwoorde investeringsbeslissingen, zoeken naar extra financieringsbronnen en een doorlopend inzicht in kansen en risico's.

4.1 Raming

De totale grote van het PAGW wordt door het rijk momenteel geraamd op 1.5 tot 2 miljard tot 2050. In de komende 2^e tranche is hiervan 244 miljoen beschikbaar voor PAGW projecten. In eerste exercities hebben we voor de Friese kust projecten geraamd tot circa 32 miljoen geraamd (zie fig. 1.) Dit bedrag is exclusief de hieraan te koppelen co-financiering.

4.2 Financiering benodigd uit PAGW en cofinanciering

De geraamde grote van de voor het PAGW in aanmerking komende Friese initiatieven is 8 miljoen. Als Friese regio spreken wij de intentie tot cofinanciering uit. De manier waarop deze cofinanciering regionaal door ons georganiseerd zal worden zal vergelijkbaar zijn met die voor projecten Sluis Kornwerderzand en Versterken Friese IJsselmeerkust (VFIJ) waarbij wij als regionale overheden erin geslaagd zijn om lokale en regionale projecten in een uitvoeringsprogramma te koppelen aan de doelstellingen van het Deltafonds. We werken hierbij samen met het Rijk maar zoeken tevens nadrukkelijk de connectie met de samenleving, NGO's en het bedrijfsleven. Omdat het hier cofinancieringsmaatregelen over een langere termijn betreft is concretisering voor zittende bestuurders momenteel lastig. Wij gaan er vanuit dat we tot nadere concretisering kunnen komen in de MIRT verkenningfase

Op dit moment onderzoeken wij o.a. de volgende kansen tot meekoppeling:

- Provincie Fryslân: verwacht mee koppeling uit provinciale rekenen behorende bij het nog te realiseren windpark in het IJsselmeer;
- Gemeente Súdwest-Fryslân: onderzoekt momenteel de meekoppeling op PAGW voortkomende uit haar ontwikkelagenda;
- It Wetterskip Fryslân: afhankelijk van de uitkomsten van de toetsing van de primaire keringen in 2022 verwachten zij mee te kunnen koppelen;
- Ngo's en verenigingen? IFG, SB, sportvisserij etc.;
- Marktpartijen;
- Subsidies (Europees en nationaal).

Streven is te komen tot een meekoppeling tot 25%.

Vanuit BPIJ wordt onderzoek gedaan naar de mogelijkheden voor een "IJsselmeerefonds". Hiermee kan ook een mogelijkheid worden geschapen voor cofinanciering.

4.3 Na 2031

De momenteel in realisatie zijnde projecten langs de IJsselmeerkust (VFIJ) als mede dit voorziene PAGW-project zien toe op versterking van de natuurlijke waarden en de veiligheid van het gebied. Separaat daaraan kennen ze nog "meekoppelkansen" voor overige (sociaaleconomische) doelstellingen. Het valt te verwachten dat ook na 2031 ontwikkelingen als bijvoorbeeld de energie transitie, de demografische ontwikkeling en het verschuivend recreatie en toerisme hun weerslag op het gebied zullen hebben. De nieuwe inzichten die we in de voorziene projecten gaan opdoen evenals de voortschrijdende ontwikkelingen op maatschappelijke en technologisch vlak willen wij borgen zodat ze op een goede wijze meegenomen kunnen worden in een evt. volgende tranche na 2031.

Natuurprojecten PAGW - Markermeerkust

Inleiding

De Provincie Noord-Holland (PNH) heeft de versterking van de Markermeerdijken tussen Hoorn en Amsterdam aangegrepen om, samen met 15 partners in het gebied, initiatieven te nemen voor verbetering van de ruimtelijke kwaliteit. Een heel belangrijk onderwerp is natuur. De initiatieven zijn gebundeld in het zogenoemde Ambitieprogramma Ruimtelijke Kwaliteit Kustzone Hoorn-Amsterdam (APRK). De Provincie heeft voor de realisatie ervan € 20 mln. gereserveerd en de regio voegt eenzelfde bedrag toe ter cofinanciering. Aan het eind van deze zijn in de overzichtskaart de ambities en projecten uit het APRK weergegeven.

Natuurambities APRK

De natuurambities zetten allemaal in op verbetering van het regionale watersysteem en vooral de visstand, zowel binnen- als buitendijks. Zowel de binnenwateren als de kustwateren en hun oeverlanden kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan de visstand van het Markermeer/IJsselmeer. Inspiratiebron hierbij is de Koopmanspolder:

- Natuurkernen **binnendijks**: hanteren natuurlijk peilverloop, creëren land-waterovergangen als vispaaiplaatsen. Verbetering van de waterkwaliteit met onder meer actief visstand beheer;
- De **dijkzone**: naast het visvriendelijk maken van meeste kunstwerken (door HHNK i.s.m. RWS) tevens creëren van extra lokale verbindingen tussen de natuurkernen en het Markermeer.
- De **oeverlanden**: instellen natuurlijk peilverloop en zodoende overstromingsgraslanden (paaiplaatsen) realiseren en deze via vispassages verbinden met het Markermeer.
- Het **kustwater**: verondieping op flinke schaal tot een diepte van 0-1m, met grote arealen waterriet. Zo kan uit de oeverlanden en binnenlanden wegtrekkende jonge vis direct schuil- en foerageergelegenheid vinden.

Er komen uit het APRK vier locaties naar voren waar alle ingrediënten voor succes aanwezig zijn: **IJdoorn/Kinsel/Kinselmeer, de Nes/Peereboom/zuidelijke Gouwzee, Schardammer oeverlanden/kustwater** en de aan te leggen **oeverdijk i.c.m. De Hulk en tussenwater**. Deze vier locaties lijken uitermate geschikt en kansrijk om op korte termijn effectieve maatregelen te nemen door een gecombineerde inzet van middelen van PNH (Ambitie Programma en NNN) en RWS (EMM en PAGW). In zowel het Panorama Markermeer-IJmeer als de Agenda IJsselmeergebied 2050 zijn juist de oeverzones en aangrenzende binnenlanden benoemd als kansrijk voor verbetering van het regionale watersysteem, waaronder vishabitats. Zie de bijlage voor deze projecten.

APRK en natuurambities dienen meerdere doelen

De natuurambities dienen ook doelen op het gebied van recreatie, toerisme en economie, specifiek voor mensen die natuur en cultuurhistorie wil beleven (kwaliteitstoerisme en geen massatoerisme). Met onder meer de aanleg van een doorgaande fiets-wandelverbinding in combinatie met zgn. 'dijkplaatsen' worden landschap, natuur en cultuur beter beleefbaar. Het APRK maakt daarmee de kust en de verbinding met het Markermeer-IJmeer aantrekkelijker voor bewoners en bezoekers van de Metropool Regio Amsterdam.

Besluitvorming APRK en subsidie uitvoeringsregeling; snelle uitvoering natuurprojecten

Na de definitieve besluitvorming Markermeerdijken (begin 2020) volgt besluitvorming over het APRK (medio 2020). Dan wordt ook een subsidie-uitvoeringsregeling opengesteld en kunnen projecten worden opgestart. Alle natuurprojecten bevinden zich inmiddels in de planfase. Dit betekent dat, nadat de cofinanciering vanuit PAGW geregeld is, de uitvoering winter 2020-2021 kan starten. De looptijd van de uitvoering van de projecten wordt ingeschat op 5-7 jaar. Delen van projecten kunnen al veel sneller worden gerealiseerd waardoor er in 2021 al resultaten zichtbaar worden.

Draagvlak

Er wordt veel energie gestoken in de samenwerking met en betrokkenheid van de regio. We brengen de ecologie van het regionale watersysteem van veenweide en Markermeer in beeld bij bewoners – bekend maakt bemind. We bedenken met bewoners, lokale verenigingen en belangengroepen en scholen/opleidingen

Bijlage C: de PAGW natuurprojecten langs de Markermeerkust

hoe zij een rol kunnen krijgen in voorbereiding, realisatie, beheer en educatie. Daartoe wordt momenteel een programma 'Natuur in de Buurt' samen met bewoners opgezet.

Financiën

Vanuit de provincie is € 20 mln. beschikbaar. Samen met cofinanciering is er dan € 40 mln. beschikbaar, waarvan een groot deel naar natuurprojecten gaat. Daarnaast is er nog € 3 mln. beschikbaar voor de Ecologische Maatregelen Markermeer (€ 1,5 mln. RWS, € 1,5 mln. provincie). Wanneer ook de € 20 mln. euro vanuit PAGW beschikbaar komen, zal in totaal ruim 60 mln. euro in het gebied worden geïnvesteerd.

Projecten

Versterken Natuurkern Oeverdijk Hoornse Bocht

Initiatiefnemers	PNH i.o.m. Alliantie MMD en RWS	
Doel	De oeverdijk, de Hulk en het tussenwater worden een natuurkern bij de versterking van de Markermeerdijken: met name voor water-, en kustvogels en voor het waterecosysteem. Er komen vispassages in de in-/uitlaatwerken voor het tussenwater. We willen deze kern flink versterken door het kustwater aan de buitenzijde te verondiepen en waterriet te ontwikkelen. Daarvoor kan onder meer grond worden gebruikt uit te verdiepen recreatievaargeulen: een win-winsituatie	
Planning	Hangt af van gereedkomen oeverdijk: verondieping moet daar aanvullend en volgend op plaatsvinden. Wellicht 2022-2023. Planvorming start zo gauw oeverdijk definitief door gaat	

Natuur, recreatie en cultuurhistorie van de Oeverlanden en kustwateren Schardam

Initiatiefnemer	Trekker: voorlopig PNH, in 2019/2020 over te dragen aan Staatsbosbeheer	
Doel	Realiseren waterrijke gevarieerde natuurzone met kraamkamerfunctie voor waterdieren (vis) en natte verbindingen met achterland en Markermeer. Oeverlanden worden vispaaiplaatsen. Kustwateren worden verondiept en er wordt waterriet ontwikkeld. Ontwikkeling in nauwe samenwerking met campinghouder, jachthaven en bewoners. Er wordt gebruik gemaakt van grondstromen uit te verbreden/verdiepen recreatievaargeulen. Oeververbindingen voor reptielen, amfibieën en kleine zoogdieren.	
Planning	Nu nog variantenonderzoek, Uitvoeringsgereed winter 2020-2021, op voorwaarde van geen vergunningcomplicaties	

Natuur en natuurbeleving De Nes, De Peereboom en zuidelijke Gouwzee

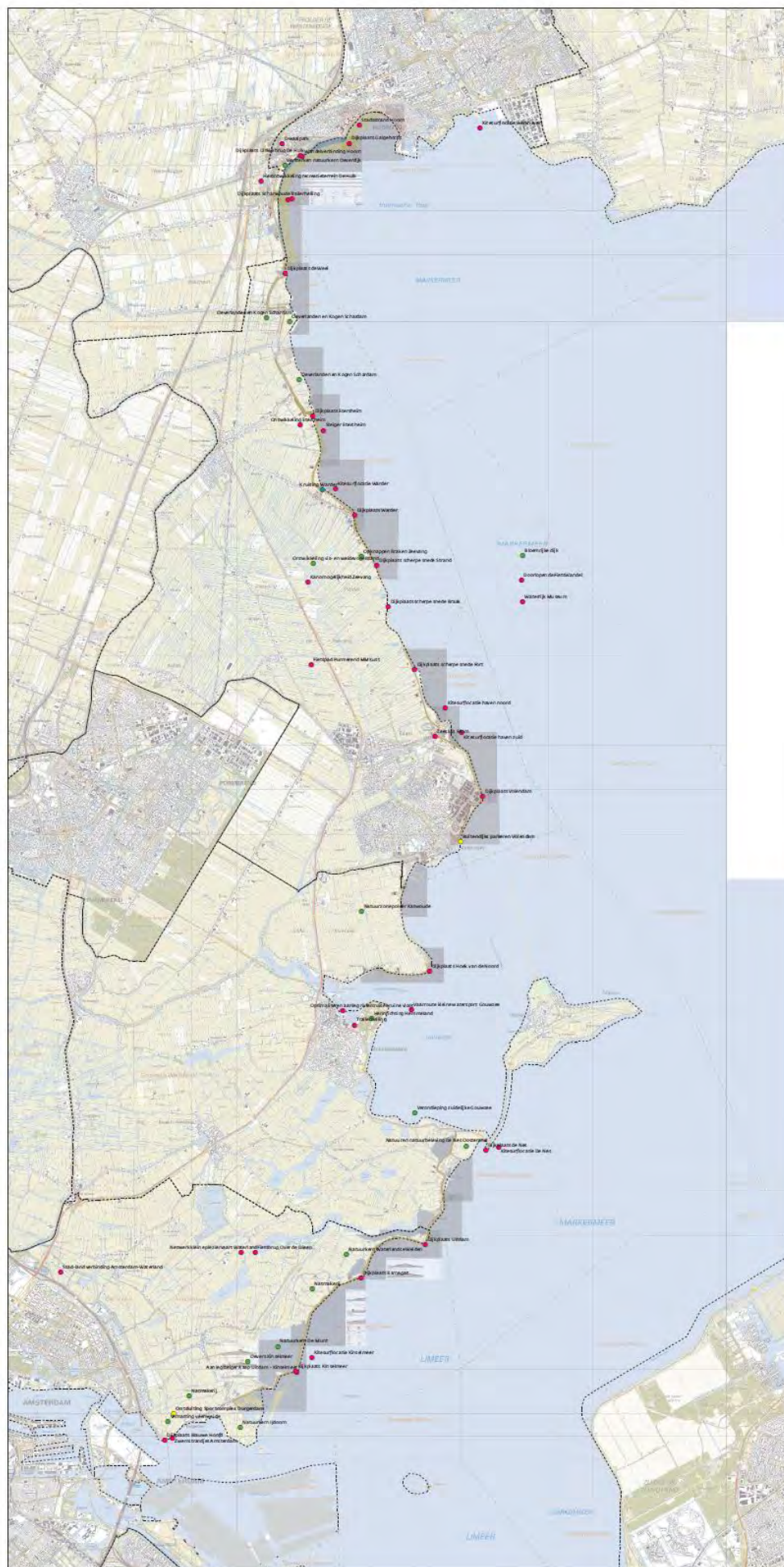
Initiatiefnemer	Trekker SBB-eigendom: SBB / trekker rijkswateren: RWS	
Doel	Ontwikkelen van binnendijkse vishabitats in het gebied van de Peereboom/Oosterpoel, deze verbinden met te realiseren overstromingsgraslanden/vispaaiplaatsen van De Nes en waterrietzones en ondieptes in de zuidelijke Gouwzee. Het binnendijkse veenweidegebied wordt geschikt gemaakt voor paaien en opgroeien van vissen, gevarieerde ondergedoken en drijvende watervegetaties etc. Door verbinding met Gouwzee en Markermeer gaan deze binnendijkse gronden 'meedoen' in de levenscyclus van vissen in Markermeer en daarbuiten. In zuidelijke Gouwzee realiseren van meer ondiepte en waterriet. Zo mogelijk Hemmeland aanpassen tot vispaaiplaats. Oosterpoel en andere poelen inrichten t.b.v. stabiele rustige oevers, luwte en meer helderheid t.b.v. visstand etc.	
Planning	Planvorming gereed in 2010, start uitvoering 2021. De veelzijdigheid van het maatregelenpakket vereist een doorlooptijd van de uitvoering van enige jaren.	

Natuurkern IJdoorn, Kinselbaai en Hoeckelingsdam

Initiatiefnemer	Trekker eigendommen NM: NM / trekker rijkswater: RWS	
Doel	Grote Polder IJdoorn zelf wordt sterk vernat waardoor nattere delen als paaiplaatsen gaan dienen. De ecologische kwaliteit van de sloten en greppels kan sterk verbeteren voor vissen, watervegetatie en andere organismen door herinrichting: verbreding, (lokaal) verdieping en verflauwing van de oevers. Daardoor neemt het inundatieoppervlak in het vroege voorjaar sterk toe. Tussen polders en omgeving worden vispassages gerealiseerd. De Kinselbaai wordt geschikter gemaakt voor waterplantengroei en gedeeltelijk verondiept om er een toplocatie voor waterplanten, waterriet, vissen, amfibieën en macrofauna van te maken. De Hoeckelingsdam zal worden opgeknapt t.b.v. de kale grond broeders. Extra verondiepingen aan binnen- en buitenzijde behoren tot de mogelijke extra maatregelen, als ook een visverbinding tussen Kinselbaai en Kinselmeer.	
Planning	Geen bijzondere complicaties verwacht, start uitvoering winter 2020-2021, wellicht gefaseerd.	

Bijlage C: de PAGW natuurprojecten langs de Markermeerkust

Bijlage: overzichtskaart met APRK projecten

Legend

- Projecten_APRK_leefomgeving
- Projecten_APRK_verkeer
- Projecten_APRK_natuur
- Projecten_APRK_recreatie
- IJburg

Bijlage D: Propositie MIRT Verkenning Oostvaardersoever

Het IJsselmeergebied is één van de vijf Grote Wateren van Nederland, integraal onderdeel van de Nederlandse delta en van internationaal natuurbelang. Een grootschalig zoetwatermeer met functies voor drinkwater, visserij en recreatie. De aanleg van dijken en andere waterstaatswerken heeft ons land de afgelopen eeuw veiliger gemaakt, maar er ook voor gezorgd dat de waterkwaliteit en biodiversiteit van het watersysteem zich anders heeft ontwikkeld dan voorzien. Provincie Flevoland, Waterschap Zuiderzeeland, gemeente Almere, gemeente Lelystad, Staatsbosbeheer en Het Flevo-landschap onderstrepen het belang van het verbeteren van de ecologische waterkwaliteit en natuur in Nederland met een programmatische aanpak en zijn onder andere succesvol aan de slag met het project Oostvaardersoever.

Met Oostvaardersoever willen de partners een impuls geven aan de verbetering van de waterkwaliteit en de ecologie in het Markermeer-IJmeer, de Oostvaardersplassen en Lepelaarplassen, zodat een gevarieerd (delta)landschap ontstaat met vitale, beleefbare natuur. Een plek waar bewoners en bezoekers graag zijn om van het landschap en de natuur te genieten en volop te recreëren.

Toekomstbestendig ecologisch systeem Markermeer-IJmeer

De Noordvleugel van de Randstad is een sterke, internationaal concurrerende regio, waarin een aantrekkelijk vestigingsmilieu wordt gecreëerd met een goede bereikbaarheid en aantrekkelijke natuur- en recreatiegebieden. Al ruim tien jaar werken we met diverse partners met succes aan de ambities zoals vastgelegd in de Rijksstructuurvisie en de Bestuursovereenkomst Amsterdam-Almere-Markermeer (RAAM). Voor het Markermeer-IJmeer is de ambitie het realiseren van een Toekomstbestendig Ecologisch Systeem (TBES), voor een aantrekkelijk en vitaal natuur- en recreatiegebied. Ook wordt met TBES invulling gegeven aan Natura 2000 instandhoudingsdoelstellingen en het regime van de Kader Richtlijn Water. Belangrijke stappen die al zijn gezet op weg naar het TBES zijn de eerste fase Marker Wadden, de natuurontwikkeling als onderdeel van de versterking van de Houtribdijk (Trintelzand) en de achteroever bij de Noord-Hollandse kust. Een vitaal Markermeer-IJmeer draagt bij aan een hoogwaardige leefomgeving en aantrekkelijk vestigingsklimaat en is een randvoorwaarde voor de economische ontwikkeling rond het Markermeer-IJmeer waaronder de verstedelijkingsopgave van Almere en de aanleg van de IJmeerverbinding.

Realisatie Oostvaardersoever

Het project Oostvaardersoever geeft een nieuwe en sterke impuls aan een vitaal Markermeer-IJmeer waarbij natuurlijk kapitaal wordt vergroot en maatschappelijke meerwaarde wordt gerealiseerd.

In 2018 is door Minister Schouten de status Nationaal Park gegeven aan de internationaal unieke natuurgebieden in Flevoland: het Markermeer, de Marker Wadden, Oostvaardersplassen en Lepelaarplassen. Zij vormen nu gezamenlijk het Nationaal Park Nieuw Land.

Het project Oostvaardersoever richt zich op het verbinden van drie van deze gebieden (Markermeer, Oostvaardersplassen en Lepelaarplassen). Door deze verbinding te maken wordt een type leefgebied gekoppeld aan het Markermeer dat nu nog ontbreekt: namelijk een ondiep moerasgebied met een natuurlijk waterpeil. Het toevoegen van dit type leefgebied aan het Markermeer is van groot belang voor onder andere het opgroeien van jonge vis. Het vergroot de diversiteit van het gebied, verbetert de voedselketen en geeft een impuls aan de ecologische waterkwaliteit. Deze maatregel is aanvullend op Marker Wadden en Trintelzand omdat het drie grootschalige natuurgebieden van internationale betekenis met een eigen dynamiek met elkaar verbindt tot een aantrekkelijker en beleefbaarder merengebied, waarbij waterveiligheid gegarandeerd blijft. Het project geeft hiermee een enorme impuls aan het realiseren van de doelstelling van het Nationaal Park Nieuw Land en biedt volop kansen voor recreatie in het gebied.

In het regeerakkoord is 1 miljoen euro beschikbaar gesteld voor Oostvaardersoever om onderzoek te doen en de verkenning op te starten. De regio en Rijkswaterstaat zijn hiermee voortvarend aan de slag gegaan. Op 13 februari 2019 is na een succesvolle studiefase de Samenwerkingsovereenkomst Oostvaardersoever getekend waarmee zeven regionale partijen zich verbinden aan het project, personele inzet toezeggen en gezamenlijk de ambitie uitspreken om zowel de ecologische kwaliteit als de ruimtelijke kwaliteit van het gebied te verbeteren. Alle seinen staan op groen om met de partners in de regio de ontwikkeling van Oostvaardersoever verder ter hand te nemen. Ook het Bestuurlijk Platform IJsselmeergebied (BPIJ) juicht deze integrale aanpak van de gebiedsontwikkeling toe en ondersteunt de inspanningen om eind 2019 te komen tot de start van een MIRT-verkenning.

Om voor de realisatie van Oostvaardersoeveren een goede basis te leggen is in het recent gesloten collegeakkoord van Gedeputeerde Staten van Flevoland een bedrag van 4 miljoen euro voor het project opgenomen, met de voorwaarde dat andere partijen in de regio ook een bijdrage leveren. En dat gaan we doen!

Creëren maatschappelijke en economische meerwaarde
Oostvaardersoeveren staat niet op zich zelf. We kijken naar hoe we verscheidene ontwikkelingen in het gebied in samenhang een stap verder kunnen brengen. Door opgaven te koppelen kan maatschappelijke meerwaarde worden gerealiseerd. Concreet gaat het hier om koppeling met Almere 2.0, Nationaal Park Nieuw Land, Kustvisie Lelystad- Lelystad Next Level en mogelijk de versterking van de Oostvaardersdijk.

Almere 2.0 en handelingsperspectief MRA Oost

Het Rijk, de gemeente Almere en provincie Flevoland werken, op basis van de uitvoeringsovereenkomst Almere 2.0, samen om met een groei van Almere de internationale concurrentiepositie te versterken. De partijen zijn gezamenlijk financieel verantwoordelijk om de integrale ontwikkeling van Almere te realiseren. Hiervoor is het Fonds Verstedelijking Almere opgericht waarin jaarlijks 15-20 miljoen euro wordt gestort en waarmee geïnvesteerd wordt in (boven)regionale voorzieningen om Almere verder te ontwikkelen tot een stad waar het prettig wonen, werken en recreëren is.

Als onderdeel van het Meerjarenprogramma van dit Fonds loopt het project Almeerse Poort. Dit project gaat over de ontwikkeling van het ontvangstgebied van het Nationaal Park Nieuw Land aan de kant van Almere. De Almeerse Poort heeft inhoudelijke en fysieke raakvlakken met het project Oostvaardersoeveren. Gemeente Almere onderzoekt de mogelijkheid om bij de invulling van de tweede tranche van het Fonds Verstedelijking Almere in 2020 budget (ca. 1 à 2 miljoen euro) naast budget voor de Almeerse poort ook specifiek budget te reserveren voor Oostvaardersoeveren. Daarmee ontstaan er kansen om de opgaven van Oostvaardersoeveren en de Almeerse Poort te koppelen en maatschappelijke en economische meerwaarde te realiseren.

Lelystad Next Level - Kustvisie Lelystad

Lelystad heeft zich anders ontwikkeld dan ooit op de tekentafel was bedacht en er zijn extra uitdagingen voor de stad ontstaan. Rijk, provincie en gemeente hebben gezamenlijk een plan ontwikkeld om ervoor te zorgen dat Lelystad zich ontwikkelt tot een aantrekkelijke, economisch dynamische en duurzame stad die financieel gezond en zelfstandig is: Lelystad Next Level. Zo is recent een integrale visie op de kust van Lelystad gepresenteerd, inclusief een schiereiland voor de kust van Lelystad, met daarin bouwstenen om bij te dragen aan de ecologische doelstellingen voor het Markermeer. Gemeente Lelystad zal bijdragen aan Oostvaardersoeveren vanuit het perspectief om de recreatieve ontwikkelingskansen te benutten conform de Kustvisie Lelystad en de Lelystadse Poort van Nationaal Park Nieuw Land. De mogelijkheden van de invulling hiervan worden nog nader onderzocht. In de komende jaren onderzoeken de regionale partijen verder op welke wijze het Schiereiland ontwikkeld kan worden. Daar hoort ook een onderzoek bij of planologische koppeling tussen schiereiland en Oostvaardersoeveren mogelijk is. Hieruit zal moeten blijken of er meekoppelkansen liggen in combinatie met de ontwikkeling van projecten vanuit de kustvisie c.q. Lelystad Next Level.

Versterking Oostvaardersdijk

Vooruitlopend op de uitkomsten van de beoordeling van de primaire waterkeringen in 2023 heeft Waterschap Zuiderzeeland een quickscan laten uitvoeren om zicht te krijgen op de omvang van de waterveiligheidsopgave. Hieruit komt naar voren dat er waarschijnlijk geen grootschalige versterkingsopgave is voor de Oostvaardersdijk. Hiermee is de kans klein dat er een koppeling gelegd kan worden met het project Oostvaardersoeveren. Mocht in de loop van de tijd toch blijken dat er wel zinvol gekoppeld kan worden dan zullen wij dat zeker verder gaan onderzoeken.

Naast bovenstaande wordt met Waterschap Zuiderzeeland onderzocht of er een koppeling te maken is tussen de opgaven van het waterschap met betrekking tot vismigratie bij het Blocq van Kuffeler in Almere en het project Oostvaardersoeveren.

Recreatieve kansen in de omgeving van Oostvaardersplassen en Lepelaarplassen

Staatsbosbeheer en Het Flevo-landschap zien als beheerders van respectievelijk de Oostvaardersplassen en Lepelaarplassen het project Oostvaardersoeveren als een grote kans om hun natuurgebieden met ieder zijn unieke eigenschappen in samenhang met de omgeving te ontwikkelen.

Staatsbosbeheer ontwikkelt de Oostvaardersplassen verder naar een dynamisch en verrassend landschap en doet dit aan de hand van hun kernwaarden 'beschermen', 'beleven' en 'benutten'. Staatsbosbeheer investeert nu al samen met de provincie in de Oostvaardersplassen. In het kader van het advies van Van Geel en het Natura 2000 beheerplan worden o.a. een moerasreset uitgevoerd en worden poelen en vispassages in het grazige deel van de Oostvaardersplassen gerealiseerd (investering: 3 miljoen euro). Ook de etalagegebieden van de Oostvaardersplassen (Kotterbos, Oostvaardersveld, A6-zone) zijn en worden de komende tijd ontwikkeld naar een beleefbaar en robuust natuurgebied (investering: circa 20 miljoen euro). Staatsbosbeheer gaat daarnaast onderzoeken welke mogelijkheden er zijn binnen het programma Groen Blauw Almere om de groengebieden in en rond Almere verder te ontwikkelen op een wijze dat een bijdrage wordt geleverd aan de doelstellingen van Oostvaardersoever.

Het Flevo-landschap heeft specifiek voor de ontwikkeling Oostvaardersoever €100.000,- gereserveerd. Daarnaast is Het Flevo-landschap op dit moment bezig met een subsidieaanvraag (POP3) voor het realiseren van vogeleilanden in de grote Lepelaarplas (één van de gewenste maatregelen binnen Oostvaardersoever). Ook onderzoekt de organisatie samen met gemeente Almere herontwikkelingskansen voor het voormalig werkeiland Blocq van Kuffeler, waarbij specifiek bezoekerscentrum De Trekvogel onderwerp van studie is. Afgesproken is dat, na afronding van het onderzoek, na te gaan op welke wijze koppeling van deze ontwikkeling met de verkenning naar Oostvaardersoever zinvol is.

Oostvaardersoever verbindt

Sinds 2018 werken provincie Flevoland, Rijkswaterstaat Midden-Nederland, Waterschap Zuiderzeeland, gemeente Almere, gemeente Lelystad, Staatsbosbeheer en Het Flevo-landschap met veel enthousiasme aan het project Oostvaardersoever. We hebben de ambitie om met elkaar met dit project in navolging op het internationaal bekende Marker Wadden de volgende parel in het Nationaal Park Nieuw Land te creëren die bijdraagt aan de realisatie van een Toekomst Bestendig Ecologisch Systeem. In februari van dit jaar hebben de genoemde partijen hiertoe een samenwerkingsovereenkomst gesloten. Samen stellen wij nu al middelen beschikbaar om een Rijk-regio gebiedsontwikkeling verder op gang te brengen. De regio hoopt van harte dat u het gevraagde deel van de benodigde 60 miljoen euro van het PAGW budget wilt toekennen aan het project Oostvaardersoever en eind 2019 de Startbeslissing (MIRT 1) wilt nemen. Voorzien is om een MIRT-voorkeursbeslissing begin 2021 aan u beiden voor te leggen.

Foto ondertekening Samenwerkingsovereenkomst Oostvaardersoever

Inschatting kostenposten n.a.v. voorstudie Oostvaardersoever

Verkenning, planuitwerking & voorbereiding realisatie	10 mln
Realisatie	50 mln
Opbouw realisatiebedrag	
- Vooroevers:	25 mln
- Waterverbinding(en)/in-uitlaat water:	20 mln
- Binnendijkse maatregelen:	05 mln

Kosten zijn indicatief en incl. apparaatskosten Rijk en BTW

Bijdrage regio aan project: 4 mln + inspanning om 2 a 3 mln extra te realiseren in 2020 + personele inzet

Bijdrage regio aan gebiedsontwikkelingen (niet direct aan project gekoppeld): ca. 30 Mln

Bijlage E - Project Tweede Fase Marker Wadden, next level natuurontwikkeling

Propositie ten behoeve van Programmatische Aanpak Grote Wateren

Uitvoeringsorganisatie 1ste fase Marker Wadden, september 2019

Samenvatting

Doelstelling

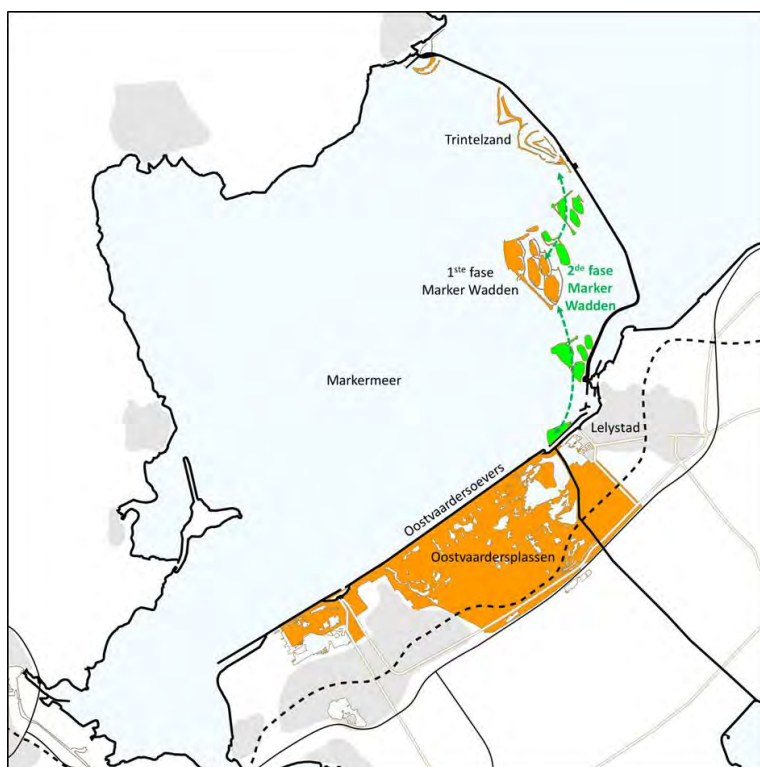
Het project '2de fase Marker Wadden' vervult in één samenhangende aanpak drie belangrijke regionale ambities die alle ook nationale betekenis hebben:

1. Bij dragen aan een betere staat van instandhouding van het Natura 2000-gebied, een goede waterkwaliteit (KRW) en aan een toekomstbestendig ecologisch systeem in het Markermeer (TBES) waardoor de natuur op orde komt en evenwicht ontstaat tussen ecologische en infrastructurele/stedelijke ontwikkeling in dit deel van de Noordvleugel;
2. Het met elkaar tot een samenhangend ecologisch systeem ontwikkelen van de nu nog losstaande delen van Nationaal Park Nieuw Land;
3. Lelystad Next Level¹, het (rijks-)programma om Lelystad sociaaleconomisch te versterken, waardoor de woonkwaliteit en de toeristische aantrekkelijkheid van Lelystad een forse impuls krijgen, hetgeen eveneens bijdraagt aan versterking van de Metropool Regio Amsterdam

Afbakening

De 2de fase beoogt middels twee 'bouwfronten' de nieuwe natuur te realiseren:

1. In noordoostelijke richting een reeks aan moeraseilanden, ondiep water en brede geulen waarmee een verbinding wordt gelegd tussen 1ste fase Marker Wadden en Trintelzand/Noord-Holland. Het primaat ligt bij de natuur. Meekoppelingen zijn er met extensieve natuurgerichte recreatie en commerciële zandwinning.
2. In zuidelijke richting een reeks van natuurgebieden die goed toegankelijk zijn (ook vanaf het land zoals het schiereiland). De nieuwe natuur gaat hand in hand met een grotere mate van multifunctionaliteit die in nauwe samenhang met de kustontwikkeling van Lelystad tot ontwikkeling kan worden gebracht.

¹ Lelystad Next Level is de samenwerking tussen Gemeente Lelystad, Provincie Flevoland en Ministerie van BZK met als doel Lelystad een zodanige impuls te geven dat de stad sociaal en economisch op eigen benen kan staan. In de Strategische Agenda heeft 2de fase Marker Wadden een prominente plek in een het versterken van de identiteit van de stad als 'hoofdstad van de nieuwe natuur'.

Meetbaar succes 1ste fase

De 1ste fase had tot doel om via 'learning by doing' grip te krijgen op de effectiviteit van ingrijpen in het ecologisch systeem. Daarom gaat het bouwen aan de eilanden gelijk op met het doen van monitoring en aanvullend onderzoek. Hoewel veel onderzoek nog lopend is en er nog vragen onopgehelderd zijn, is in de korte tijd dat Marker Wadden bestaat de conclusie gerechtvaardigd dat de Marker Wadden hebben geleid tot een stimulans van de productiviteit van het voedselweb van zowel het Markermeer als van de nieuwe eilanden en vanaf de basis tot en met de watervogels. De Marker Wadden leveren op dit moment al een essentiële bijdrage aan landelijke en internationale populaties van vogels die op de Rode Lijst staan of in de bijlagen staan van de Vogelrichtlijn of Bern Conventie. Met fase 2 wordt voortgebouwd op het succes op het gebied van natuur en waterkwaliteit van de in uitvoering zijnde 1ste fase.

Betekenis voor de natuur

De schaal van de beoogde nieuwe natuur, de samenhang met de bestaande natuurgebieden van het Nationaal Park Nieuw Land en de betekenis van het gebied in de trans-Atlantische vogeltrekroutes maakt dat 2de fase Marker Wadden voor de ontwikkeling van de natuur van eminent belang is. Concreet betreft het o.a. ca. 1.000 ha aan moeras en ondiep water en 1.000 ha aan hoog productief diep grootschalig open water met rijk bodemleven voor de productie van vis en voedselgebied voor watervogels.

Ruimte voor multifunctionaliteit

Beide fronten beogen een verschillende functionaliteit. Deze tweepoligheid is van belang voor het continueren van het opgebouwde grote draagvlak voor Marker Wadden: enerzijds de pure focus op het herstel van de natuur van het Markermeer vanwege de intrinsieke betekenis van een florerend Markermeer en anderzijds de handreiking naar anderen door ook betekenisvol te willen zijn voor andere functies en daarmee andere belanghebbenden.

Sociaaleconomische betekenis

Marker Wadden en dan in het bijzonder de natuurontwikkeling nabij de Lelystadse kust, zoals het schiereiland, is integraal onderdeel van de voorgestelde aanpak om Lelystad een sterke identiteit te geven als 'hoofdstad van de nieuwe natuur'.

Financiën

Op basis van de kentallen uit 1ste fase Marker Wadden is de 2de fase begroot op ca. 90 miljoen euro (incl. BTW) voor een sobere uitvoering waarvan ca. 40 miljoen voor het noordoostelijke front en 50 miljoen voor het zuidelijke front. Dit bedrag wil het project bij elkaar krijgen door een beroep te doen op de middelen van de PAGW en uit het bijeenbrengen van de regionale partijen en projectpartners.

In aanvulling op de 'sobere basis' zijn er volop kansen voor kwalitatieve en kwantitatieve verbeteringen. Het project wil in samenwerking met het Rijk komen tot organisatorische en beleidsmatig ruimte om deze extra middelen te werven om daarmee deze kansen te financieren.

Daarnaast worden er een aantal mogelijkheden gezien die, als daar in gezamenlijkheid tussen Rijk en regio uitwerking aan gegeven wordt, kunnen leiden tot zodanige inkomsten dat kwalitatieve en kwantitatieve versterking kunnen worden gefinancierd. Deze kansen liggen o.a. op het gebied van het ruimte bieden aan natuuropgaven die elders in Nederland niet realiseerbaar zijn gebleken, combinatie met zandwinning en Europese middelen.

Benodigde procedures & planning

Een belangrijk kenmerk van het project is dat het goed in stappen te realiseren is waardoor de uitvoering van gedeelten al binnen 1 of 2 jaar kan starten en tegelijkertijd voldoende tijd genomen kan worden om in nauwe dialoog met belanghebbenden met name de plannen in zuidelijke richting nader uit te werken.

Organisatie

Het idee is om de organisatie vorm te geven op basis van de volgende 2 principes:

1. voortbouwen op de bestaande, ervaren uitvoeringsorganisatie voor 1ste fase Marker Wadden
2. uitbouwen van de uitvoeringsorganisatie tot een meer ontwikkelingsgerichte organisatie met actieve participatie van ontwikkelende partijen

Het project is stapsgewijs realiseerbaar is waardoor ook bij partiële financiering de uitvoering van start kan gaan. Onderdelen zijn op zeer korte termijn al realiseerbaar, voor andere onderdelen is start uitvoering vanaf 2025 aan de orde.

Randvoorwaarden/te maken afspraken met het Rijk

Het rijk kan veel meer betekenen voor 2de fase Marker Wadden dan het doen van een financiële bijdrage vanuit de PAGW. Om te kunnen komen tot de grootste ecologische, maatschappelijke en financiële meerwaarde van het project 2de fase Marker Wadden is het maken van aanvullende afspraken van grote betekenis over o.a. de afdracht van domeinvergoedingen, beleidsruimte met betrekking tot commerciële zandwinning en experimenteerruimte.

Categorie	Probleem	Oplossing/doel
natuur	Kerngebieden NP Nieuw Land zijn 'los zand'	Aaneengesloten reeks aan moeras- en oevergebieden tussen Trintelzand en Oostvaardersplassen
	Verstedelijking, ontginning en waterwerken hebben functie Nederlandse delta voor vogels ernstig aangetast	Herstel en ontwikkeling van ca. 2.000 hectare productieve, vogelrijke natuur waarvan ca. 1.000 hectare moeras en 1.000 ha open water (Natura 2000); paai-, rust en broedgebieden voor vis en vogels (14 Natura 2000-soorten)
	Voedseltekorten in het Markermeer voor vogels	Verhogen van de productiviteit van het ecosysteem (via bodem en water)
waterkwaliteit	Markermeer heeft onvoldoende moeras en ondiep water	Tenminste verdubbeling van het bestaande areaal van Trintelzand én Marker Wadden
	Laag van opwervend slib hindert de productiviteit van MM	Uitbouwen van het slibvangend systeem
recreatie	Zeer eenzijdig recreatief aanbod MM aan Flevolandse zijde waardoor betekenis MM voor Flevolandse samenleving beperkt is	Diversifiëren recreatief aanbod door bestaande recreatie (grote watersport) volop ruimte te blijven bieden en ruimte te geven aan nieuwe vormen (strandrecreatie, verblijfrecreatie, natuurgerichte recreatie en kleine watersport).
economie	Lelystad ontbeert sterk en onderscheidend imago/ruimtelijk profiel om bedrijvigheid en nieuwe inwoners te trekken.	Grootschalige nieuwe natuur met ruimte voor multifunctionaliteit geeft Lelystad als 'hoofdstad van de nieuwe natuur' en als 'kuststad' sterk richting aan economisch potentieel (m.n. vrijetijdseconomie) en stedelijke ontwikkeling. [zie Lelystad Next Level]